

294.308
อ231พ

อนุสรณ์

งานพระราชทานเพลิงศพ

พระครูมงคลสมาธิวัตร

(แอบ ผ่องแผ้ว)

๑๙ เมษายน ๒๕๓๐

อนุสรณ์

งานพระราชทานเพลิงศพ

พระครูมงคลสมาธิวัตร

(แอบ ผ่องแผ้ว)

อดีตเจ้าอาวาสองค์แรกวัดมงคลเทพาราม

ณ เมรุวัดมงคลเทพาราม

อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

๑๙ เมษายน ๒๕๓๐

สำนึกในพระมหากรุณาธิคุณ
ล้นเกล้าล้นกระหม่อม

ข้าพระพุทธเจ้ารู้สึกสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณล้นเกล้าล้นกระหม่อม ที่ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าพระราชทานเพลิงศพพระครูมงคลสมาธิวัตรนับเป็นพระมหากรุณาธิคุณ และเป็นเกียรติอันสูงสุดแก่ พระครูมงคลสมาธิวัตร และวงศ์ตระกูล หากพระครูมงคลสมาธิวัตร มีญาณวิถีใดที่จะทราบได้ คงจะมีความชื่นชมโสมนัส และซาบซึ้งในพระมหากรุณาธิคุณเป็นล้นพ้นที่ได้รับพระราชทานเกียรติยศอย่างสูงสุด ในวาระสุดท้ายแห่งชีวิต

ข้าพระพุทธเจ้า ขอพระราชทานพระบรมราชวโรกาส ถวายบังคมใต้เบื้องยุคลบาท ด้วยสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณล้นเกล้าล้นกระหม่อม ขอเทิดทูลพระมหากรุณาธิคุณนี้ไว้เหนือเกล้าเหนือกระหม่อม เพื่อเป็นศิริมงคลแก่วงศ์ตระกูลชั่วกาลนาน

ด้วยเกล้าด้วยกระหม่อมขอเดชะ

ข้าพระพุทธเจ้า นายเริ่ม นางเฉลา ผ่องแผ้ว

นายแนบ ม.ล. ประสาทศรี ผ่องแผ้ว

นายอนุพงษ์ นางสอิ้ง ผ่องแผ้ว

และหลานทุกคน

เลขหมู่ 294.309
ต 231 พ
เลขทะเบียน 017509

(แบบ ค.)

หมายรับสั่งที่ ๑๗๔๔ สำนักพระราชวัง

๑๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๓๐

พระราชทานเพลิงศพ พระครูมงคลสมาธิวัตร เจ้าอาวาสวัดมงคลเทพาราม ณ เมรุวัดมงคลเทพาราม อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

<u>วันอาทิตย์ ที่ ๑๙ เมษายน ๒๕๓๐</u> เวลา ๑๕.๓๐ น. พระราชทานเพลิง

อุดมศักดิ์/พิมพ์/ ๔๗๒ /ทาน.

วัน	หน้าที่ พนักงานพระราชพิธี
	นำหมายเรียน เจ้าภาพศพ พระครูมงคลสมาธิวัตร เพื่อทราบ.

ทั้งนี้ ให้จัดการตามหน้าที่และกำหนดวันตามรับสั่งอย่าให้ขาดเหลือ ถ้าสงสัยก็ให้ถามผู้รับรับสั่งโดยหน้าที่ราชการ

ผู้รับรับสั่ง

ขอกราบขอบพระคุณทุกท่านที่ได้กรุณาให้เกียรติ

มาร่วมงานพระราชทานเพลิงศพ

ท่านพระครูมงคลสมาธิวัตร

(แอบ ผ่องแผ้ว)

อดีตเจ้าอาวาสองค์แรกวัดมงคลเทพาราม ในวันนี้

หากมีสิ่งหนึ่งสิ่งใดขาดตกบกพร่อง เจ้าภาพขอประทานอภัยมา ณ โอกาสนี้

เจ้าภาพ

ตั้งบำเพ็ญกุศล ณ วัดมงคลเทพาราม

รับพัดพระครูสัญญาบัตรชั้นโท เมื่อ ๕ ธันวาคม ๒๕๑๙
จากสมเด็จพระสังฆราช

ชีวประวัติ

พระครูมงคลสมาธิวัตร (แอบ ผ่องแผ้ว)

เจ้าอาวาสองค์แรก วัดมงคลเทพาราม (ปากน้ำ) หาดใหญ่ ถนนแสงศรี อ. หาดใหญ่ จ. สงขลา

ชาติกำเนิด

ถือกำเนิดเมื่อวันพุธที่ ๑๓ เมษายน พ.ศ. ๒๔๔๗ ตรงกับแรม ๓ ค่ำ เดือน ๕ ปีมะโรง ซึ่งเป็นวันอภิลักขิตสมัย เป็นวันทำบุญเนื่องในวันสงกรานต์ขึ้นปีใหม่ ณ บ้านรั้ว หมู่ที่ ๔ ตำบลไทยบุรี อำเภอท่าศาลา จังหวัดนครศรีธรรมราช บิดาชื่อ นายพรหมเกตุ ผ่องแผ้ว มารดาชื่อ นางขลิบ ผ่องแผ้ว (ตระกูลเดิม หวายนำ)

ตระกูลผ่องแผ้ว เดิมทีมีถิ่นฐานอยู่ที่ตำบลตำมัน (ท่าวัง) อ. เมือง จ. นครศรีธรรมราช ส่วนมากรับราชการเป็นข้าราชการในเจ้าเมืองนคร สังกัดในกองคลัง, กองนา, และกองโลหกิจ เมื่อท่านขุนบริรักษ์ภูเบศร์ (แกะ ณ นคร) บุตรเจ้าพระยาขนทวน ไปทำเหมืองแร่ที่เขาเหล็ก ต. นบพิตำ อ. ท่าศาลา ตระกูลผ่องแผ้วได้ไปทำเหมืองแร่อยู่ด้วย โดยตั้งหลักฐานอยู่ที่บ้านวังเลา ต. นบพิตำ พ่อพรหมเกตุ เจริญวัยและโตเป็นหนุ่มที่นั้น ก็ได้ช่วยเหลือบิดาทำเหมืองในตอนแรก ๆ ด้วย พ่อพรหมเกตุ เป็นผู้ชำนาญทางช่างเหล็ก และช่างไม้ ก่อสร้างบ้านเรือน, ขุดเรือ, และตีเหล็กสร้างเครื่องมือเครื่องใช้ต่าง ๆ เพื่อใช้ในการกสิกรรม

ตระกูลหวายนำ ส่วนมากรับราชการเป็นทหาร แม่ขลิบเป็นธิดาคนโตของพ่อเฒ่าขำ แม่เฒ่าหอย พ่อเฒ่าขำเดิมทำงานเป็นนายตำรวจหวาย ทำงานจนเป็นที่โปรดปรานของเจ้าพระยานคร ฯ เมื่อเกิดศึกเมืองไทรบุรี จึงออกจากตำรวจหวาย มาเป็นนายทหารคนสำคัญได้รับอาญาสิทธิ์ให้ไปรบศึกที่เกาะหมาก (ปีนัง) รบศึกจนได้ชัยชนะกลับมา ก็ได้รับแต่งตั้งเป็นผู้บัญชาการ "ป้อมปากพญา" ในสมัยนั้น เดี๋ยวนี้ดาบอาญาสิทธิ์ยังมีอยู่

ก่อนที่พ่อพรหมเกตุจะมาสมรสกับแม่ขลิบนั้น ได้เคยมีภรรยามาก่อนคนหนึ่งชื่อแม่นาค มีบุตรชายหนึ่งคนชื่อ นายรุ่ง ผ่องแผ้ว เมื่อแม่นาคเสียชีวิตแล้ว จึงได้มาสมรสกับ

แม่ขลิบ และได้ไปตั้งหลักฐานอยู่ที่บ้านรั้ว หมู่ที่ ๔ ตำบลไทยบุรี อำเภอท่าศาลา จนให้กำเนิดบุตรธิดารวม ๙ คน คือ:–

๑. นายเริ่ม ผ่องแผ้ว ข้าราชการบำนาญกรมอัยการ กระทรวงมหาดไทย อดีตอัยการจังหวัดปากพนัง และอัยการจังหวัดนราธิวาส

๒. พระครูมงคลสมาธิวัตร (แอบ ผ่องแผ้ว)

๓. เด็กชายอรรฐ ผ่องแผ้ว (เสียชีวิตตอนเยาว์วัย)

๔. นางกิมห้วย กาญจนภักดิ์ (เสียชีวิต)

๕. ผู้ไม่มีชื่อ เสียชีวิตหลังคลอดเพียงไม่กี่วัน

๖. นางกิมจันทน์ (แสวง) ผ่องแผ้ว

๗. นายแนบ ผ่องแผ้ว อดีตข้าราชการสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ อดีตนายสนามมวยเวทีราชดำเนิน, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ๓ สมัย

๘. นายผัน ผ่องแผ้ว

๙. นางหนูแนม มีพวกมาก (เสียชีวิต)

การศึกษา

ในปฐมวัย ได้รับการศึกษาชั้นประถมที่โรงเรียนวัดพระอาศน์ ต. ไทยบุรี ซึ่งมีครูจวน ชอบธรรม เป็นครูใหญ่ ต้องใช้ศาลาวัดเป็นที่เรียน ท่านเรียนได้ดีเด่น จนครูจวนตั้งให้เป็นครูจำเป็นช่วยสอนเพื่อน ๆ เรียนอยู่ ๒ ปี ก็จบชั้นประถมปีที่ ๓ ซึ่งเป็นชั้นสูงสุดในสมัยนั้น

เมื่อท่านขุนบริรักษ์ภูเบศร์ทราบ ก็ยื่นมือเข้าอุปการะ โดยนำเข้าเรียนต่อในชั้นมัธยม ๑ ที่โรงเรียนเบญจมราชูทิศ วัดท่าโพธิ์ ต. ท่าวัง อ. ในเมือง มี นายมี จันทร์เมือง เป็นอาจารย์ใหญ่ และได้พักอาศัยอยู่กับคุณนายสาย ณ นคร มารดาท่านขุนบริรักษ์ ฯ ท่านเป็นคนรักการศึกษา มีมานะพยายาม เรียนเก่ง จนได้รับการยกย่องชมเชยในหมู่ครูและนักเรียนว่าเป็น นักเรียนตัวอย่าง จนจบชั้นมัธยมปีที่ ๖ ชั้นสูงสุดของจังหวัดนครศรีธรรมราชในสมัยนั้น

เมื่อจบชั้นมัธยมปีที่ ๖ แล้ว ท่านผู้หญิงเลียบ ณ นคร แห่งท่านเจ้าพระยาบดินทร์-เดชานุชิต รับเป็นผู้อุปการะและส่งให้เข้าไปเรียนต่อในกรุงเทพ ฯ ท่านเจ้าพระยาบดินทร์ ฯ

ได้สั่งให้พระบรรณสิทธิ์วรศาสตร์ (หัวหน้านายทหารคนสนิท) นำตัวไปฝากกับพระสรรพ-บรรโนวาส อาจารย์โรงเรียนกรมยุทธศึกษาทหารบก (โรงเรียนนายร้อยทั้งของทหารและตำรวจในสมัยนั้น) ต่อมาก็ได้ทราบข่าวจากพี่ชายว่า ท่านขุนบริรักษ์ภูเบศร์ ผู้อุปการะเดิมถึงแก่กรรม และอีกไม่นานพ่อพรหมเกตุก็ถึงแก่กรรมไปอีกคน ท่านก็หมดกำลังใจที่จะเรียน ท่านเจ้าพระยาบดินทร์ ฯ จึงได้บรรจุเข้าเป็นข้าราชการพลเรือน สังกัดกระทรวงกลาโหม ซึ่งท่านดำรงตำแหน่งเป็นเสนาบดีกระทรวงกลาโหมอยู่

ชีวิตในราชการ

ท่านได้รับการบรรจุเป็นข้าราชการพลเรือน สังกัดกองบังคับการกระทรวงกลาโหม มีตำแหน่งหน้าที่เป็นพนักงานชั้น ๔ มีหน้าที่รับส่งหนังสือราชการ เบิกของใช้ในราชการสำหรับกองบังคับการ มียศเทียบเท่าสิบตรี ได้เงินเดือนครั้งแรก ๑๐ บาท เข้ารับราชการเมื่ออายุได้ประมาณ ๑๙ ปี นอกเวลาราชการทำหน้าที่เป็นทนายหน้าหอให้ท่านเจ้าพระยา-บดินทร์ ฯ และท่านผู้หญิงเลียบ ทำงานไปพลางก็เรียนวิชาช่างกลไปพลาง จนจบ ได้รับประกาศนียบัตร รับราชการอยู่ที่กระทรวงกลาโหมเป็นเวลา ๗ ปี

เมื่อเปลี่ยนแปลงการปกครองในปี พ.ศ. ๒๔๗๕ มีการเปลี่ยนแปลงทางบ้านเมืองหลายอย่าง เศรษฐกิจตกต่ำตั้งแต่หลังสงครามโลกครั้งที่ ๑ รัฐบาลจำต้องประหยัดในการใช้เงิน มีการดุลยภาพข้าราชการประจำออกเป็นจำนวนมาก ท่านก็โดนพายุลูกนี้เข้าเหมือนกัน พอดีทราบข่าวว่ามีทหารไปอยู่กรมรถไฟกันมาก ท่านจึงได้ไปสมัครเข้าทำงานรถไฟเป็นช่างไฟ ๒ ตรงตามที่เรียนวิชาช่างกลมา เป็นช่างไฟ ๒ ได้เงินเดือน ๓๔ บาท เป็นช่างไฟ ๑ ได้เงินเดือน ๔๕ บาท จนได้เลื่อนมาเป็นพนักงานขับรถจักร ได้รับเงินเดือน ๗๕ บาท พอเกิดสงครามโลกครั้งที่ ๒ ได้เงินเดือน ๓๐๐ บาท เบี้ยเลี้ยงต่างหาก

การรับราชการกรมรถไฟครั้งนั้นนับว่าเจริญก้าวหน้าดีพอสมควร เพราะหัวหน้าเจ้านายล้วนเป็นอดีตนายทหารเคยสังกัดกระทรวงเดียวกันมา กรมรถไฟสมัยนั้นมีพระอุดม-โยธาธิยุทธ เป็นอธิบดี หลวงชาญสงคราม เป็นหัวหน้ากองเดินรถ ขุนอุดมสรยุทธเป็นหัวหน้ากองช่างกล ท่านทำงานรถไฟตั้งแต่อายุได้ ๒๖ ปี จนถึง ๔๕ ปี รวม ๒๐ ปี เคยขับรถไฟไปราชการสงครามถึง ๒ สมัย คือสงครามอินโดจีน ได้รับเหรียญชัยสมรภูมิ

ช่วยราชการสงครามอินโดจีน ปี ๒๔๘๒ และสงครามโลกครั้งที่ ๒ ผ่านศึกเสี่ยงตายมาหลายครั้งหลายหน เช่นเดียวกับทหารผ่านศึก ฉะนั้น รวมเวลารับราชการทั้ง ๒ กระทรวง เป็นเวลา ๒๗ ปี

ชีวิตสมรส

หลังจากได้เลื่อนจากช่างไฟ ๒ มาเป็นช่างไฟ ๑ เมื่ออายุได้ ๓๑ ปี อยู่ประจำที่สถานีรถไฟปากน้ำโพ จังหวัดนครสวรรค์ ณ ที่นี้เองท่านได้พบกับ นางสาวอำไพ สุวรรณสุภา (แซ่ลิ้ม) นางงามจังหวัดนครสวรรค์ เจ้าของกิจการโรงงานน้ำปลาตรากุ้ง อยู่แถวบึงบรเพ็ด จนกระทั่งได้แต่งงานอยู่กินกันตามประเพณี ในปี พ.ศ. ๒๔๗๘ ให้กำเนิดบุตรชาย ๑ คน คือ ด.ช. อนุพงษ์ ผ่องแผ้ว เมื่อ ๓ ก.ค. ๒๔๘๑ เมื่ออายุได้ ๓ ขวบ ท่านก็ส่งเข้าอยู่โรงเรียนอนุบาลประจำที่อำเภอตาคลี จ. นครสวรรค์ เพื่อเป็นการหลบภัยสงคราม เพราะระยะนั้นแถวปากน้ำโพ นครสวรรค์ ถูกโจมตีทางอากาศอย่างหนักตลอดเวลา เมื่อสงครามสงบ ท่านก็ส่งเข้าศึกษาต่อในกรุงเทพฯ อยู่ภายใต้การอุปการะของนายแนบ ผ่องแผ้ว ผู้น้องชาย ส่วนนางอำไพ ผู้ภรรยามีเหตุให้ไปมาหาสู่กันไม่ได้เพราะอยู่ในภาวะสงคราม ใช้กฎอัยการศึก ข้าราชการประจำห้ามมีการลาราชการโดยเด็ดขาด จึงทำให้ขาดการติดต่อกันตั้งแต่นั้นมา

อุปสมบทในบวรพุทธศาสนา

ในขณะที่ท่านอายุได้ ๓๐ ปีเศษ ขณะทำงานรถไฟต้องปฏิบัติหน้าที่ในฐานะช่างไฟที่ ๑ ขึ้นล่องระหว่างกรุงเทพ – นครสวรรค์ – เชียงใหม่ เป็นประจำ เมื่อมีเวลาว่างจากงานราชการท่านก็ได้ไปเล่าเรียนวิชาสมถวิปัสสนาและปฏิบัติอยู่กับพระอาจารย์ศิริกานนท์ (หลวงพ่อกบ) ที่วัดเขาศิริกานนท์ ลพบุรี ได้ปฏิบัติภาวนาจนเห็นอุคหนิมิต เป็นรูปพระฤาษีอยู่เบื้องหน้าภายนอกตัว นิมิตอันนี้ทำให้ท่านสงสัย แต่ไม่มีโอกาสได้เรียนถามพระอาจารย์หลวงพ่อกบ จนเมื่ออายุ ๔๐ ปีเศษ ขณะนั้นได้เลื่อนขึ้นมาเป็น พ.ข.ร. มีบ้านพักอยู่ที่บ้านพักรถไฟ บางซื่อ พอว่างจากงานราชการท่านก็ไปเรียนและปฏิบัติธรรมกับ พระเดชพระคุณหลวงพ่อวัดปากน้ำ ภาษีเจริญ ท่านจึงได้มีโอกาสเล่าเรื่องอุคหนิมิตที่ท่านสงสัย ท่านเจ้าคุณหลวงพ่อวัดปากน้ำก็กรุณาอธิบายว่า รูปพระฤาษีนั้นเป็นสมณะเหมือนกัน แต่

เป็นสมณะภายนอกพระพุทธศาสนา ให้พยายามน้อมอุคหนิมิตเข้ามาภายในตัวระหว่างลมหายใจเข้าออก (หรือฐานที่ ๗) อันเป็นทางแห่งพระพุทธศาสนาหรือที่เรียกว่ามัชฌิมาปฏิปทา แต่ถ้าหากยังน้อมเอาอุคหนิมิตเข้ามาในตัวไม่ได้ ให้พยายามรักษาไว้ให้อยู่ภายในหัตถบาส ตั้งแต่นั้นมา ท่านก็ยึดหลักปฏิบัติตามแนวทางของหลวงพ่อวัดปากน้ำตลอดมา จนบรรลุสำเร็จได้วิชาธรรมกาย และมาต่อวิชาอยู่อย่างสม่ำเสมอในยามว่างเว้นจากงานราชการ จนกระทั่งอายุได้ ๔๔ ปี จึงคิดอุปสมบท เพื่อให้สมความปรารถนาของแม่ขลิบ ท่านจึงยื่นหนังสือลาราชการเพื่ออุปสมบทเป็นเวลา ๓ เดือน ซึ่งต้องยื่นล่วงหน้าเป็นเวลา ๑ ปี จึงได้รับอนุมัติ ท่านก็ได้อุปสมบท (โดยมิได้บอกให้แม่ขลิบทราบ แต่ได้รับความเห็นชอบจากท่านเจ้าพระยาบดินทร์ ฯ ผู้อุปการะ) เป็นพระภิกษุแอบ วรธมฺโม ณ พัทธสีมาวัดปากน้ำภาษีเจริญ ธนบุรี เมื่อวันที่ ๒๙ พฤษภาคม ๒๔๙๔ อายุได้ ๔๕ ปี โดยมีพระครูสมณธรรมสมาทาน (เจ้าคุณพ่อพระมงคลเทพมุนี (สด) เป็นพระอุปัชฌาย์ พระมาลิน สุขจิตฺโต เป็นพระกรรมวาจาจารย์

เมื่ออุปสมบทเรียบร้อย ท่านก็เดินทางไปบ้านที่ท่าศาลา เพื่อโปรดโยมแม่ขลิบและญาติ ๆ ได้พักอยู่ที่วัดพระเลียบ รุ่งขึ้นโยมแม่ก็ได้ทำบุญฉลองพระพร้อมญาติมิตรโดยพร้อมเพรียงอย่างไม่เคยมีมาก่อน ท่านได้แสดงพระธรรมเทศนาโปรดคุณโยมแม่หนึ่งกัณฑ์ ซึ่งก็ในเย็นวันนั้นเอง โยมแม่ก็เป็นลมด้วยความปีติที่ได้เห็นชายผ้าเหลืองของท่าน ในที่สุดก็ล้มป่วยลง ท่านได้เฝ้ารักษาพยาบาลอยู่นานถึง ๑๕ วัน โยมแม่ก็ถึงแก่กรรม ด้วยอาการอันสงบในเดือน สิงหาคม ๒๔๙๔ นั่นเอง

การจากไปอย่างไม่มีวันกลับของโยมแม่นี้ ทำให้ท่านคิดและตั้งใจว่า "เมื่อโยมแม่สิ้นไปแล้ว อีกไม่นานตัวเราก็ต้องตายเหมือนกัน" ท่านจึงได้ตัดสินใจเด็ดขาดว่า จะขอตายในบวรพุทธศาสนา เพราะความรับผิดชอบต่าง ๆ ก็ไม่มีแล้ว บุตรชายเพียงคนเดียวก็มอบหมายให้นายแนบ ผ่องแผ้ว เป็นผู้อุปการะ พร้อมทั้งมอบเงินทองทั้งหมดเท่าที่ท่านมีอยู่ในขณะนั้นให้นายแนบเก็บรักษาไว้ เพื่อเป็นทุนการศึกษาของบุตรชาย เมื่อท่านตัดใจได้เช่นนี้ท่านก็ตั้งใจศึกษาธรรมและปฏิบัติสมถวิปัสสนาอย่างเคร่งครัด จนสอบได้นักธรรมตรีและโทตามลำดับและได้พิจารณาทบทวนเพิ่มเติมวิชาพระธรรมกายอย่างเต็มที่ นอกจากท่านจะเรียนและปฏิบัติสมถวิปัสสนาจากสำนักวัดปากน้ำแล้ว ท่านยังศึกษาธรรมปฏิบัติกับท่านพระครู-

ภาวนาวิจารณ์ (วัดระฆัง) ควบคู่ไปด้วย จนได้รับความสำเร็จเป็นที่รับรองของพระคุณเจ้า-หลวงพ่อวัดปากน้ำ นอกจากนี้ท่านยังได้สอนให้ผู้อื่นปฏิบัติธรรมด้วย จนได้รับสมญานามว่า "พระอาจารย์แอบ" ตั้งแต่นั้นมา

การเผยแพร่และงานทางพระศาสนา

ในปี พ.ศ. ๒๔๙๗ พระยาอมรฤทธิ์ธำรงค์ อดีตข้าหลวงภาคใต้, นายโชติ เศชะรัตน์ ปลัดเทศบาล ขณะนั้น, นายสุภัทร พิมพ์สมาน นายสถานีรถไฟหาดใหญ่ และนายสงวน วงค์วานิช ได้รับฉันทานุมัติจากชาวเมืองหาดใหญ่ ให้ไปนิมนต์พระภิกษุที่ชำนาญทางด้านสมถวิปัสสนาจากวัดปากน้ำ ภาษีเจริญ ท่านเจ้าคุณหลวงพ่อวัดปากน้ำ จึงได้ส่งพระอาจารย์แอบ และคณะมาประจำที่หาดใหญ่ ทำการสอนวิปัสสนาตามแบบอย่างของวัดปากน้ำภาษีเจริญ บรรดาพุทธบริษัททั้งหลายได้พากันมาเรียนและปฏิบัติธรรมกับท่านมากขึ้นเป็นลำดับ จนในที่สุด นางแดง ชูเจริญ, นายเม็ด นางสุ่น พัฒโน ได้ถวายที่ดินของตนจำนวนหนึ่งและขายให้อีกจำนวนหนึ่ง มีเนื้อที่เพียงพอที่จะจัดตั้งเป็นสำนักสงฆ์ และให้ชื่อว่า "สำนักปฏิบัติธรรมภาวนา สาขาวัดปากน้ำ ภาษีเจริญ ธนบุรี"

ท่านได้อบรมสั่งสอนบรรดาพุทธบริษัทชาวหาดใหญ่ ณ สำนักสงฆ์แห่งนี้ด้วยดีตลอดมา จนกระทั่งได้รับบริจาคที่ดินจากนายแดง นางเข็ม ศิริ เพิ่มขึ้นอีก รวมกับที่เก่าเป็นจำนวน ๘ ไร่เศษ ท่านจึงได้ดำเนินการยื่นเรื่องราวขออนุญาตสร้างวัดในปี พ.ศ. ๒๕๑๐ และในวันที่ ๑๐ มกราคม ๒๕๑๑ ท่านก็ได้รับฐานานุกรมเป็น "พระสมุห์แอบ" และในเดือนมีนาคม ปีเดียวกัน สำนักสงฆ์แห่งนี้ก็ได้รับประกาศเป็นพระอารามราษฎร์หรือวัด มีนามว่า "วัดมงคลเทพาราม (ปากน้ำ) หาดใหญ่" ท่านได้รับแต่งตั้งเป็นเจ้าอาวาสองค์แรก

ท่านได้ทำการก่อสร้างวัดมงคลเทพารามมาด้วยความมานะบากบั่น จนพร้อมบริบูรณ์ทุกอย่าง ในวันที่ ๕ ธันวาคม ๒๕๑๙ ท่านก็ได้รับพระราชทานสมณศักดิ์พระครูสัญญาบัตรชั้นโท เป็น พระครูมงคลสมาธิวัตร เป็นที่เคารพนับถือของพุทธบริษัททั่วไปทางภาคใต้ตลอดจนถึงมาเลเซีย, สิงคโปร์

วันที่ ๑๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๒๗ ท่านได้รับตราตั้งจากมหาเถรสมาคมเป็นพระ-อุปัชฌาย์ มีอำนาจหน้าที่บรรพชาอุปสมบทกุลบุตรในเขตปกครองของท่าน เมื่ออายุ ๘๑ ปี

ในช่วงที่ท่านมาอบรมสั่งสอนพุทธบริษัทชาวหาดใหญ่ตั้งแต่เป็นสำนักสงฆ์อยู่นั้น ท่านมิได้สมาทานธุดงควัตรเป็นพระอรัญวาสี แต่ท่านก็ได้ออกไปบำเพ็ญภาวนาอยู่ตามป่าเขาเป็นประจำ เพื่อหลีกเร้นเข้าป่าแสวงหาที่สงบสงัดสำหรับเจริญสมณธรรมทุกปี เป็นเวลานานถึง ๒๔ ปี ท่านได้ออกเดินทางไปหาที่บำเพ็ญภาวนาตามป่าต่าง ๆ แทบทุกจังหวัดปีละไม่น้อยกว่า ๓ เดือน (เพิ่งมาหยุดเมื่อปี ๒๕๒๑ เป็นต้นมา เพราะทางราชการประกาศห้าม) ประกอบกับสุขภาพของท่านชราลงมากแล้ว การเดินป่าเป็นพระอยู่ป่านี้ ถ้าไปองค์เดียวก็ไปใกล้ ๆ ถ้าไปไกล ๆ ก็ไปเป็นคณะ (ไม่เกิน ๓ รูป) ซึ่งการไปบางครั้งก็หลงป่า ท่านเคยหลงป่ามาถึง ๓ ครั้ง การไปครั้งหนึ่งก็พยายามเดินแต่ในป่าไม่ให้คนเห็น ไม่มีการโดยสารรถ ไม่มีการใช้เงิน แม้รถรับก็ไม่ขึ้น การพบปะผู้คนก็เฉพาะตอนออกบิณฑบาตเท่านั้น เสี่ยงภัยเข้าไปในแดนผู้ก่อการร้ายก็หลายครั้ง

มีเหตุการณ์อันพิศวงเกิดขึ้นเรื่องหนึ่งคือ ตอนไปเดินป่านั่งป่ากับพระเสนาะ ในระหว่างเดินทางกลับจากการไปโปรดญาติโยมที่จังหวัดนครศรีธรรมราช เมื่อเดินทางถึงกลางป่าหมู่บ้านที่ ๔ ตำบลท่าขึ้น อ. ท่าศาลา ขณะนั้นเป็นเวลากลางวันแสก ๆ ท่านได้นั่งพักคลายร้อนใต้โคนไม้ใกล้จอมปลวก ได้มีหญิงตัดฟืนคนหนึ่งมองเห็นท่านและพระเสนาะเป็นคนมีชุดเครื่องหลัง ก็เข้าใจว่าเป็นพวกผู้ก่อการร้าย จึงรีบไปแจ้งกำนันเลี้ยง กำนันตำบลท่าขึ้น กำนันได้ส่งเด็กหนุ่ม ๒ คนอาวุธพร้อมไปตรวจค้นบริเวณนั้น แต่คนทั้งสองกลับมองไม่เห็นท่านและพระเสนาะ ได้แต่ซักถามกันไปมาว่า "ไหนล่ะ ๆ" ท่านกำลังจดบันทึกอยู่ได้ยินเสียง ก็เงยหน้าขึ้นถามว่า "อะไรล่ะ ๆ" เด็กหนุ่มทั้งสองจึงได้มองเห็นท่าน และเรียนว่ามีคนไปแจ้งว่ามีพวกผู้ก่อการร้ายอยู่แถว ๆ นี้ กำนันจึงใช้ให้มาสำรวจดู ท่านก็บอกว่าไม่มีอาตมานั่งพักอยู่ตรงนี้นานแล้วไม่เห็นใคร เด็กทั้งสองก็กลับไปรายงานกำนัน ส่วนท่านก็ออกเดินทางผ่านทุ่ง เข้าป่าจนกระทั่งเย็น จึงได้นั่งพักอยู่ในราวป่า สักครู่กำนันพร้อมด้วยชาวบ้านและตำรวจก็เดินทางไปถึง ได้ซักถามท่านอีก จากนั้นจึงได้นิมนต์ท่านไปสรงน้ำและจำวัดที่บ้าน ท่านไปสรงน้ำแต่ปฏิเสธการจำวัด ท่านกลับมาบำเพ็ญภาวนาอยู่ในป่า

ปัจฉิมวัย

เนื่องจากท่านต้องตรากตรำงานหนักทั้งทางด้านการควบคุมการก่อสร้างวัด ซึ่งบางครั้งท่านก็ลงมือทำด้วยตนเอง และต้องสอนธรรมปฏิบัติแก่บรรดาพุทธบริษัททั้งหลาย

เป็นเวลานานถึง ๓๐ กว่าปี ไม่มีการเจ็บไข้ได้ป่วย จนกระทั่งในเดือนพฤษภาคม ๒๕๒๘ อายุ ๘๒ ปี พรรษา ๓๖ ท่านก็ล้มป่วยลง แต่ท่านก็พยายามอดทนไม่ยอมให้แพทย์ทำการตรวจรักษา จนกระทั่งนายแพทย์ชลัท แพทย์หญิงสุรางค์ ผ่องแผ้ว ผู้เป็นหลานทราบ จึงทำการตรวจรักษาอยู่ที่วัดเป็นเวลาหลายเดือน อาการของท่านก็ไม่ดีขึ้น จนในที่สุดหมอชลัท, หมอสุรางค์ จึงได้แนะนำให้ท่านเข้ารับการรักษาที่โรงพยาบาลหาดใหญ่ ซึ่งคณะแพทย์โรงพยาบาลหาดใหญ่ก็ได้ทำการตรวจรักษาโดยละเอียด จึงได้ทราบว่าท่านป่วยเป็นมะเร็งในถุงน้ำดี ต้องทำการผ่าตัด แต่เนื่องจากท่านชราภาพมากแล้วสุขภาพก็ไม่ค่อยจะแข็งแรง ไม่พร้อมที่จะทำการผ่าตัด แพทย์จึงให้ยาบำรุงสุขภาพจนกว่าจะแข็งแรง แต่ท่านก็เร่งให้ทำการผ่าตัดอยู่ตลอดเวลา จนในที่สุดคณะแพทย์ก็ทนรบเร้าของท่านไม่ได้ จึงตัดสินใจทำการผ่าตัดครั้งแรกให้ท่านในเดือนตุลาคม ซึ่งก็ผ่านพ้นไปด้วยดีระยะหนึ่ง อาการป่วยของท่านก็กำเริบขึ้นอีก จนต้องทำการผ่าตัดเป็นครั้งที่สองในเดือนธันวาคม ๒๕๒๘ จากนั้นอาการของท่านก็ดีขึ้นเรื่อย ๆ จนกลับไปพักผ่อนที่วัดได้ เพียงแต่ท่านไม่สามารถจะลุกขึ้นเดินเหิรได้นาน ๆ ต้องมีคนคอยดูแลอย่างใกล้ชิด ซึ่งในระยะนี้ท่านก็ยังต้องทำการบรรพชาอุปสมบทกุลบุตรอยู่เนือง ๆ มีเวลาพักผ่อนได้น้อยมาก จนกระทั่งปลายเดือน-พฤษภาคม ๒๕๒๙ ท่านก็ล้มป่วยลงอีกครั้ง และครั้งนี้ท่านปฏิเสธไม่ยอมรับการรักษาใด ๆ ทั้งสิ้น ปฏิเสธอาหาร, ยา, แม้กระทั่งน้ำเกลือที่หมอให้แทนอาหาร โดยท่านบอกเพียงสั้น ๆ ว่า **"เขาต่ออายุมาให้ฉันเพียงเท่านี้ จะไปฝืนเขาไม่ได้"**

จนกระทั่งวันที่ ๑๐ มิถุนายน ๒๕๒๙ เวลา ๑๐.๓๐ น. ท่านก็ถึงแก่มรณภาพด้วยอาการอันสงบ รวมอายุได้ ๘๓ ปี พรรษา ๓๗ ตั้งศพบำเพ็ญกุศลที่วัดมงคลเทพารามครบ ๗ วัน ทำพิธีเก็บศพไว้ที่วัด ในระหว่างเก็บศพนั้น ลูกหลาน, พุทธบริษัทที่เลื่อมใสในตัวท่านได้มาทำพิธีสวดพระอภิธรรมอุทิศผลถวายท่านอยู่เสมอมิได้ขาด ครั้นครบ ๑๐๐วัน ท่านเจ้าคุณพระธรรมธีรราชมหามุนี เจ้าอาวาสวัดปากน้ำ ภาษีเจริญ และอาจารย์ตรีธา เนียมขำ นายกสมาคมศิษย์หลวงพ่อวัดปากน้ำ พร้อมทั้งบรรดาสมาชิกได้ร่วมกันเป็นเจ้าภาพทำบุญอุทิศถวาย ขอให้วิญญาณของท่านไปสู่สุคติในสัมปรายภพ เทอญ.

อนุพงษ์ ผ่องแผ้ว

๑๑ ก.พ. ๒๕๓๐

อนุสสรณคาถา

ในวันที่ ๑๙ เมษายน ๒๕๓๐ ทางคณะสงฆ์วัดมงคลเทพาราม (วัดปากน้ำ) หาดใหญ่ พร้อมด้วยลูกหลานญาติมิตรศิษยานุศิษย์ จะได้บำเพ็ญกุศลพระราชทานเพลิงศพของท่านพระครูมงคลสมาธิวัตร (แอบ ผ่องแผ้ว) และในการบำเพ็ญกุศลพระราชทานเพลิงศพนี้ ทางเจ้าภาพต้องการประกาศเกียรติคุณ และเพิ่มบุญให้ไพศาลแด่ท่านพระครู ฯ จึงได้จัดพิมพ์หนังสือเพื่อเป็นธรรมบรรณาการแก่ท่านที่มาร่วมบำเพ็ญกุศลในครั้งนี้อีกโสดหนึ่งด้วย

ท่านพระครูมงคลสมาธิวัตรนี้ ได้อุปสมบทที่วัดปากน้ำ ภาษีเจริญ กรุงเทพ ฯ โดยมีพระมงคลเทพมุนี อดีตเจ้าอาวาสวัดปากน้ำ เป็นอุปัชฌาย์ เมื่อได้อุปสมบทแล้วก็ได้ถือหลักการของพระอริยเจ้าในครั้งพุทธกาล มีพระจักขุบาลเถระเป็นต้นได้ส้องเสพปฏิบัติมาแล้ว คือท่านถือว่า บวชมาแล้วไม่ควรปล่อยกาลเวลาให้กลืนกินชีวิตไปโดยเปล่าประโยชน์ เมื่อเรียนคันถธุระไม่ไหว ก็ต้องยึดเอาวิปัสสนาธุระเป็นทางปฏิบัติ ท่านจึงเรียนคันถธุระพอเป็นปฏิปทาเครื่องรักษาตนให้พ้นมลทินในเพศพรหมจรรย์ แล้วขะมักเขม้นใฝ่ใจในวิปัสสนาธุระเจริญรอยตามองค์อุปัชฌาย์ด้วยความพากเพียร และกอบด้วยบุญบารมีส่งเสริมท่านจึงได้สมาธิจิตแก่กล้า จนองค์อุปัชฌาย์รับรองว่า ท่านฝึกจิตได้ดีแล้ว องค์อุปัชฌาย์ท่านถือคติว่า เมื่อได้ศิษย์ดีมีความรู้ ก็ควรจะนำความดีและความรู้นั้น เปิดเผยให้ผู้ที่ยังไม่มีความดีไม่มีความรู้ให้มีความดีให้มีความรู้ เพื่อบรรลุความสุขที่แท้จริง ท่านจึงได้ส่งท่านพระครูมงคลสมาธิวัตร พร้อมกับศิษย์อื่น ๆ อีกหลายรูป เพื่อเปิดเผยวิชาธรรมกายโดยเฉพาะท่านพระครู ฯ ท่านได้ส่งไปอยู่ที่ อ. หาดใหญ่ จ. สงขลา พร้อมด้วยพระอีกหลายรูป แต่ผลสุดท้ายก็เหลือแต่เพียงท่านรูปเดียว ท่านพระครู ฯ ได้ถือคติว่า มีความดีอยู่ในตัวจะกลัวอะไร และคติที่ว่า ลูกพระที่แท้จริงแล้วไม่อดตาย ท่านจึงใช้ความดีนั้นให้เกิดเป็นประโยชน์ตนและประโยชน์ท่าน โดยเริ่มแรก ท่านได้ปักกรดอยู่ตรงที่ที่ตั้งวัดมงคลเทพารามในปัจจุบันนี้ จากการที่ไม่มีอะไรเลย จนกระทั่งเป็นวัดสมบูรณ์แบบ มากด้วย

ภิกษุสามเณรและคนวัด จากที่รกร้างเป็นป่า กลับกลายมาเป็นวัดที่เจริญรุ่งเรือง ทั้งนี้เกิดขึ้นเพราะท่านยึดหลักของอุปัชฌาย์เป็นประจำมิได้ขาด ทั้งเทศนาสั่งสอนและฝึกหัดสอนสมาธิตราบเท่าท่านถึงมรณภาพ

ท่านพระครู ฯ เป็นผู้มีปฏิปทาน่าเลื่อมใสเคารพรักนับถือของท่านสาธุชนที่ได้พบเห็นและได้สัมผัส เพราะท่านเพียบพร้อมด้วยศีลาจารวัตร และมากด้วยคุณธรรม นับว่าเป็นพระที่ดำรงพระศาสนาและกตัญญูต่อองค์อุปัชฌาย์ที่ดีรูปหนึ่ง เมื่อท่านมรณภาพแล้วจึงเป็นที่น่าเสียดาย

ด้วยอำนาจบุญกุศลที่ท่านพระครู ฯ ได้บำเพ็ญมาตลอดอายุ และอำนาจบุญกุศลที่คณะสงฆ์ศิษยานุศิษย์ได้บำเพ็ญให้เป็นไปนี้ จงสำเร็จเป็นวิบากทิพย์สมบัติยิ่ง ๆ ขึ้นไปด้วยเทอญ.

พระธรรมธีรราชมหามุนี

เจ้าอาวาสวัดปากน้ำ ภาษีเจริญ

เจ้าคณะภาค ๗

แด่หลวงน้าที่เคารพ

ท่านพระครูมงคลสมาธิวัตร เป็นลูกศิษย์พระมงคลเทพมุนี (สด จันทสรมหาเถร) หลวงพ่อวัดปากน้ำ ภาษีเจริญ ดิฉันได้รู้จักหลวงน้าที่วัดปากน้ำมาเกือบ ๔๐ ปี สมัยที่พระเดชพระคุณหลวงพ่อยังมีชีวิตอยู่นั้น พระภิกษุ สามเณร ทุกรูปในวัดจะต้องศึกษา ไม่ด้านปริยัติก็ด้านปฏิบัติ ด้านใดด้านหนึ่ง จะอยู่เฉยๆ โดยไม่ศึกษาหาความรู้ไม่ได้ ผู้ที่ศึกษาด้านปฏิบัติเมื่อได้วิชาธรรมกายแล้ว หลวงพ่อท่านจะส่งไปสั่งสอนเพื่อเผยแพร่วิชาธรรมกายยังจังหวัดต่างๆ เพื่อชี้แนะทางพ้นทุกข์แก่เพื่อนมนุษย์ หลวงน้าท่านสนใจศึกษาด้านปฏิบัติมีความมานะมุ่งมั่นจนได้วิชาธรรมกาย

เมื่อได้วิชาธรรมกายแล้ว หลวงพ่อจึงส่งหลวงน้าไปเผยแพร่วิชาธรรมกายทางภาคใต้ การไปเผยแพร่ธรรมในสมัยก่อนนั้น ไม่ได้สะดวกสบายอย่างในปัจจุบัน ล้วนแต่ประสบอุปสรรคและปัญหาเกือบทุกด้าน ทั้งด้านการคมนาคม สถานที่ อาหารรวมทั้งความเลื่อมใสของสาธุชนด้วย หลวงน้าท่านต้องฟันฝ่าอุปสรรคทุกด้าน จนสามารถก่อสร้าง วัดปากน้ำ หาดใหญ่ได้สำเร็จ ทั้งนี้ก็เพราะอานุภาพวิชาธรรมกายของพระเดชพระคุณหลวงพ่อและความมีวิริยบารมีของหลวงน้า ในระยะแรกท่านตั้งชื่อวัดนี้ว่า วัดปากน้ำ หาดใหญ่ เพราะท่านถือว่าหลวงพ่อเป็นผู้ส่งท่านมาเผยแพร่วิชาธรรมกาย วัดที่ท่านสร้างขึ้นจึงเป็นสาขาหนึ่งของวัดปากน้ำ แต่ต่อมา สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ (ปุ่น ปุณณสิริมหาเถร สมเด็จพระสังฆราชองค์ที่ ๑๗) เป็นผู้ประทานนาม วัดปากน้ำ หาดใหญ่ ว่า วัดมงคลเทพารามตามราชทินนามของพระเดชพระคุณหลวงพ่อ

การปฏิบัติธรรมตามแบบวิชาธรรมกาย ถึงแม้ผู้นั้นจะได้ธรรมกายแล้วก็ตามจะต้องมีการต่อวิชาขั้นสูงขึ้นไปอีกกับหลวงพ่อ ตามปกติแล้วหลวงพ่อท่านจะเป็นผู้ควบคุมสั่งสอนเองทุกวันในโรงงาน (หมายถึงสถานที่ต่อวิชาธรรมกายขั้นสูง ปัจจุบันอยู่ในวิหารด้านหลังของหอสังเวชนียมงคลเทพนิรมิต) เวลา ๑๖.๐๐ น. – ๑๗.๐๐ น. เมื่อหลวงน้า

ต้องไปจำพรรษาอยู่ที่วัดปากน้ำ หาดใหญ่ จึงไม่มีโอกาสต่อวิชาขั้นสูงกับพระเดชพระคุณหลวงพ่อ แต่หลวงน้าก็มิได้นิ่งนอนใจ พยายามขวนขวายศึกษาธรรมขั้นสูงขึ้นไป โดยขอร้องแม่ชีญาณี ศิริโวหาร (อดีตประธานสถาบันแม่ชี ถึงแก่กรรม เมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๙) ซึ่งได้วิชาธรรมกายและมีโอกาสต่อวิชากับหลวงพ่อทุกวัน ให้เป็นผู้เขียนวิชาที่หลวงพ่อต่อให้ ส่งไปให้ท่านที่หาดใหญ่ เพื่อท่านจะได้ปฏิบัติตามบ้าง ดิฉันทราบเรื่องนี้อย่างดีก็เพราะว่าแม่ชีญาณี ศิริโวหาร ท่านไม่ได้เขียนวิชาส่งไปให้หลวงน้าเอง มักจะวานดิฉันและคนอื่น ๆ บ้างให้ช่วยเขียนให้ ถึงแม้ว่าหลวงพ่อท่านจะมรณภาพไปแล้ว แต่การเขียนวิชาถวายหลวงน้าก็ยังปฏิบัติเหมือนเดิม มาหยุดเมื่อประมาณ พ.ศ. ๒๕๑๐ เพราะเห็นว่าหลวงน้า ท่านเชี่ยวชาญวิชาธรรมกายแล้ว ท่านสามารถปฏิบัติหาความชำนาญด้วยตนเองได้ ที่ดิฉันกล่าวถึงเรื่องนี้ก็ต้องการจะให้ท่านผู้อ่านเห็นว่า หลวงน้าท่านเป็นพระภิกษุที่มีสัมมาทิฐิ ปราศจากความถือตน ถึงท่านจะเป็นภิกษุที่ได้วิชาธรรมกายและหลวงพ่อเห็นว่ามีความสามารถสั่งสอนผู้อื่นได้แล้วก็ตาม แต่ท่านก็ไม่คิดว่าความรู้ที่ท่านมีอยู่นั้นเพียงพอแล้ว ท่านให้ความยกย่องนับถือผู้ที่มีความรู้ความสามารถมากกว่า แม้ว่าผู้นั้นจะเป็นเพียงแม่ชีก็ตาม

ถึงแม้ว่าดิฉันจะอยู่ในวัดปากน้ำ ภาษีเจริญ ห่างไกลจากหลวงน้า แต่ดิฉันก็สดับตรับฟังข่าวคราวของหลวงน้าด้วยความระลึกถึง และเป็นห่วงท่านอยู่เสมอ เพราะถือว่าท่านเป็นลูกศิษย์อาจารย์เดียวกัน และดิฉันก็เคารพนับถือท่านเสมือนเป็นญาติผู้ใหญ่คนหนึ่งของดิฉัน ข่าวคราวที่ดิฉันได้รับทราบก็ยังความปีติชื่นชมในตัวท่านให้ทวีมากขึ้นทุกครั้ง เพราะกิตติศัพท์ความเป็นผู้เคร่ง ในศีล มีความบริสุทธิ์ทั้งกาย วาจา ใจ มีปฏิปทาดำเนินรอยตามพระเดชพระคุณหลวงพ่อผู้เป็นครูอย่างเคร่งครัด ท่านทุ่มเทชีวิตให้กับการเผยแพร่วิชาธรรมกาย อย่างไม่เห็นแก่ความเหน็ดเหนื่อย ท่านแสดงธรรมและอบรมสั่งสอนวิชาธรรมกายแก่พุทธบริษัทเป็นกิจวัตรประจำทุกวัน อันจะขาดเสียมิได้ ถึงแม้ว่าท่านจะชราภาพเพียงใดก็ตาม ด้วยเหตุนี้ท่านจึงไม่ยอมทิ้งวัดปากน้ำ หาดใหญ่ไปที่อื่นโดยไม่จำเป็น ปฏิปทาเช่นนี้ท่านเจริญรอยตามหลวงพ่อไม่ผิดเพี้ยน หลวงน้าปฏิบัติเช่นนี้เป็นเวลาหลายสิบปี แม้ว่าในระยะหลัง ๆ สังขารร่างกายท่านจะชราภาพลง มีพยาธิเข้ามาเบียดเบียนจนอาพาธ ท่านก็ยังคงถือว่าการสั่งสอนเผยแพร่วิชาธรรมกายเป็นหน้าที่ที่ท่านจะละเลยเสียมิได้ ท่านพยายาม

ผืนสังขารร่างกายปฏิบัติหน้าที่มิได้ขาดจนไม่สามารถฝืนได้อีกต่อไป หลวงน้าเป็นผู้มีความกตัญญูอย่างยอดเยี่ยม จะเห็นได้ว่า ในวันที่ ๓ ก.พ. ซึ่งเป็นวันมรณภาพของหลวงพ่อ หลวงน้ามาร่วมบำเพ็ญกุศลถวายหลวงพ่อทุกปี

ในเดือนพฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๒๙ ดิฉันเดินทางไปร่วมพิธีเปิดวัดมงคลเทพมุนี ที่เมืองฟิลาเดลเฟีย ประเทศสหรัฐอเมริกา และชาวคณะศิษย์วัดปากน้ำ ซึ่งมีพระเดชพระคุณพระธรรมธีรราชมหามุนี เจ้าอาวาสวัดปากน้ำ เป็นประธาน ระหว่างนั้นดิฉันมีความห่วงใยหลวงน้าเป็นอย่างยิ่ง เพราะได้ข่าวว่าท่านอาพาธหนัก ด้วยโรคมะเร็ง ดิฉันเดินทางกลับจากประเทศสหรัฐอเมริกา เมื่อวันที่ ๓๑ พ.ค. ๒๕๒๙ ได้ข่าวจากคุณมัณฑนะ บุญรัตน์ ซึ่งเป็นศิษย์ผู้หนึ่งของหลวงน้า ซึ่งเฝ้าปฏิบัติดูแลอยู่ตลอดเวลา ว่าอาการของหลวงน้าทรุดหนักมาก ดิฉันจึงรีบเดินทางไปเยี่ยมท่านที่หาดใหญ่ ในอาทิตย์ต่อมา และเลยไปทำธุระให้คุณประยูร พณิชยานนท์ ที่เบตงด้วย เหมือนกับหลวงน้าจะรอคอยดิฉันอยู่ เพราะหลังจากที่ดิฉันไปเยี่ยมเพียงวันเดียว ท่านก็มรณภาพ ดิฉันจึงมีโอกาสได้ร่วมงานบำเพ็ญกุศลให้หลวงน้าจนถึงทำบุญ ๗ วัน หลังจากนั้นก็เดินทางไปบำเพ็ญกุศลครบ ๕๐ วัน และ ๑๐๐ วัน ให้ท่านอีกทั้งสองครั้งร่วมกับคณะศิษย์ของหลวงพ่อจากกรุงเทพ ฯ ซึ่งมีพระเดชพระคุณพระธรรมธีรราชมหามุนี เจ้าอาวาสวัดปากน้ำ เป็นประธาน

ตลอดระยะเวลาหลายสิบปี ที่หลวงน้าได้เผยแพร่วิชาธรรมกายไว้ที่หาดใหญ่ ผลงานของหลวงน้านั้นคุ้มค่ากับความเหนื่อยยาก นับว่าพุทธบริษัทชาวหาดใหญ่เป็นผู้มีโชคดีที่ได้หลวงน้า เป็นผู้อบรมสั่งสอนให้รู้แจ้งในธรรมของสมเด็จพระบรมศาสดาสัมมาสัมพุทธเจ้า

หลวงน้าคะ ดิฉันได้บำเพ็ญกุศลถวายหลวงน้าแล้ว ด้วยความเคารพและเลื่อมใสในหลวงน้า เท่าที่กำลังจะทำได้ ขอหลวงน้าได้โปรดอนุโมทนาในส่วนกุศล เพื่อจะได้เป็นปัจจัยส่งเสริมให้หลวงน้าประสบสุคติในสัมปรายภพยิ่ง ๆ ขึ้นไป

น.ส. ตรีธา เนียมขำ

นายกสมาคมศิษย์หลวงพ่อวัดปากน้ำ

แด่ท่าน.....พี่

ถึงจะรู้กันทั่วหน้าแล้วว่า การเกิดแก่เจ็บตาย เป็นเรื่องธรรมดาของสัตว์โลก เราทุกคนก็ไม่อาจละเว้นจากการเศร้าโศก – เสียใจ – อาลัย ถึงผู้ที่จากไปได้

พี่ชายของผม ท่านพระครูมงคลสมาธิวัตร (แอบ ผ่องแผ้ว) กับผมมีโอกาสเกิดมาร่วมพ่อร่วมแม่เดียวกัน แม้โอกาสเวลาการอยู่ร่วมภายใต้หลังคาเรือนเดียวกันเพียงน้อยนิด เพราะเรา พี่ – น้อง จำต้องพลัดพรากจากกันตั้งแต่อายุยังเยาว์ ผมเกิด... พี่ท่านมาเรียนหนังสือเสียที่เมืองนครฯ แล้ว ผมโตขึ้นรู้ความอายุได้ ๖ ขวบ ผมตามท่านมาอยู่เมืองนครฯ เพื่อเรียนหนังสือบ้าง (พ.ศ. ๒๔๖๖) เราอยู่ร่วมเรือนภายใต้หลังคาเดียวกัน ๓ คนพี่น้อง (กับพี่กิมจันทน์ อีกคนหนึ่ง) อยู่กันเพียง ๒ ปีเศษ ท่านก็หนีผมมาอยู่เสียที่กรุงเทพฯ บ้านท่านเจ้าคุณบดินทร์ฯ

พ.ศ. ๒๔๗๓ ผมอายุ ๑๓ ปี มีโอกาสได้มากรุงเทพฯ ท่านได้มาหาผมที่บ้านสาธรรับผมไปเที่ยวชมเมืองหลวง และมีโอกาสได้ไปนอนค้างกับท่านที่บ้านมหาโยธิน ถนนวิทยุ ๑ คืน แล้วผมก็จากท่านไปอยู่มณฑลอุดรฯ

พ.ศ. ๒๔๘๒ ผมเช่าบ้านอยู่ตรอกสาเก ท่านต้องรับราชการรถไฟอยู่ปากน้ำโพท่านมานอนร่วมหลังคากับผมพร้อมกับหลานน้อยๆ (อนุพงษ์) ของผมอีก ๑ คืน อีก ๖ – ๗ ปี หลังจากนั้น ผมมีครอบครัวมีลูกแล้ว ๒ คน เสร็จมหาสงครามโลกครั้งที่สองท่านพร้อมด้วยหลานน้อยคนเดียวกันนั้น ก็ได้มานอนร่วมหลังคาบ้าน (บ้านเช่าที่วงเวียนเล็กธนบุรี) กันอีกครั้งหนึ่ง และมีเวลาเพียง ๓ คืน ท่านก็อุปสมบทตามความปรารถนาของท่านซึ่งผมคิดว่าคงเป็นระยะเวลาเพียง ๑ พรรษาตามธรรมเนียมพุทธมามกะ แต่ผมคิดผิด

สรุปแล้ว ดังที่เล่ามา ท่านกับผมมีโอกาสอยู่ร่วมหลังคาเดียวกันไม่มากเลย เพราะเราเป็นพวกลูกคนจนชาวไร่ชาวนาบ้านนอก ต้องต่อสู้ดิ้นรนเพื่อศึกษาหาความรู้ใส่ตัวเอง (ทั้งท่านและผม) แต่นับว่าเป็นบุญวาสนาของพวกเราอย่างหนึ่งที่ได้รับการอบรมมาจาก

พ่อ – แม่ นั้นคือ ความรัก ความเป็นห่วง และความสามัคคีซึ่งกันและกันในหมู่วงศ์ญาติพี่น้องทุกคน ไม่ว่าใครจะตกไปอยู่ในสารทิศใด ต่างก็ติดต่อส่งข่าวคราวรู้ถึงกัน เฉพาะตัวท่านนั้น ท่านเป็นพี่ชายคนโตที่สองของพวกเรา และรู้สึกว่ามีท่านองค์เดียว ที่รู้ได้หมดว่าญาติพี่น้องคนไหน ไปตกอยู่สารทิศใด ท่านจะไปหาจนพบและชักจูงนำมาให้รู้จักกับพวกญาติพี่น้องคนอื่น ๆ จนเป็นที่อบอุ่นใจทั่วกัน เราภาคภูมิใจในตัวท่าน ท่านปลูกความรักความสามัคคีในวงศ์ญาติไว้ให้เราอย่างมั่นคง พวกเราจะเจริญรอยตามท่าน และคงอีกไม่ช้าน้องชายคนนี้ ก็คงจะได้ไปพบกับท่านอีก ดังที่เราเคยจาก ๆ พบ ๆ กันแต่ก่อนมา.

แนบ ผ่องแผ้ว

๒๔ ก.พ. ๓๐

หลวงพ่อ.......ครับ

เมื่อหลวงพ่อบวชนั้น ผมอายุได้เพียง ๑๓ ปี มีโอกาสได้พบหลวงพ่อเพียง ๓ วัน เท่านั้น ท่านก็สละเพศฆราวาสเข้าสู่เพศบรรพชิต หลังจากที่เรา พ่อ...ลูก จากกันมาหลายปี ตั้งแต่ผมอายุได้ ๕ ขวบ ท่านก็ส่งผมเข้าไปอยู่โรงเรียนประจำ เพราะท่านอยู่ไม่เป็นที่ ต้องขึ้น – ล่อง ระหว่างกรุงเทพฯ – นครสวรรค์ – ลำปาง ตลอดเวลา

ผมได้มาอยู่ใกล้ชิดหลวงพ่ออีกครั้งหนึ่งเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๙๙ ผมขึ้นมาอยู่กับหลวงพ่อที่หาดใหญ่ ที่วัดนี้เองซึ่งตอนนั้นยังเป็นเพียงสำนักสงฆ์อยู่ ถึงแม้ว่ากายจะอยู่ใกล้กัน แต่ด้านจิตใจแล้วเหมือนกับอยู่กันคนละโลก เพราะท่านอยู่ในเพศบรรพชิต ผมอยู่ในเพศฆราวาส และท่านยังเป็นพระปฏิบัติที่เคร่งครัดมาก พ่อ – ลูก มีโอกาสพบกันน้อยมาก เวลาของท่านทั้งหมดมอบให้แก่พุทธบริษัททั้งหลาย ที่มารับการอบรมสั่งสอนให้ปฏิบัติธรรมตามแบบอย่างของท่านเจ้าคุณพ่อวัดปากน้ำ ภาษีเจริญ และมอบให้แก่การจัดสร้างวัดมงคลเทพารามแห่งนี้ ส่วนผมนั้นก็ต้องทำงานหาเงินมาเลี้ยงชีพ นานๆ ครั้งจึงได้เข้าพบหลวงพ่อเป็นอยู่เช่นนี้ มาจนกระทั่งปี พ.ศ. ๒๕๐๑ ผมขึ้นไปหาหลวงพ่อที่กุฏิ อยู่ๆ ท่านก็พูดว่า **ฉันต้องการให้แกบวช ๑ พรรษา ให้เวลาคิด ๗ วัน** ผมมานอนคิดอยู่ ๓ วัน ก็ตอบตกลงกับท่านว่า ผมจะบวช ผมยังจำได้ติดตากระทั่งทุกวันนี้ ตอนผมบอกกับท่านว่า ผมจะบวช สีหน้าของท่านแสดงออกว่าดีใจมาก ระยะที่ผมเรียนหนังสือเตรียมบวชอยู่นั้น ท่านมีอารมณ์ดีตลอดเวลา

เมื่อผมบวชแล้ว ท่านเรียกไปอบรมว่า เมื่อก่อนบวชนั้น ผมมีอารมณ์ร้ายใจร้อน บัดนี้มาเป็นเพศบรรพชิตแล้ว ขอให้สละอารมณ์ร้ายๆ เหล่านั้นเสีย ขอให้มือหนึ่งถือตาชั่ง อีกมือหนึ่ง ถือมัน หมายถึงว่า เมื่อรู้เห็นสิ่งใดที่จะทำให้ใจเกิดกิเลสก็ขอให้ถือและคิดว่า "ช่างมัน" อย่าเก็บเอามาใส่ใจ และท่านยังสอนอีกว่า จิตของคนเรานี้วอกแวกอยู่ไม่เป็นที่ คิดไปร้อยแปดพันประการ เปรียบเหมือนกับจับปูใส่กระด้ง จงพยายามทำจิตให้แน่วแน่ คิดในสิ่งที่ควรคิด ทำในสิ่งที่ควรทำ ควรจะละเสียซึ่ง โลภ โกรธ หลง ตลอด

จนกระทั่งความอิจฉาริษยา ซึ่งผมก็จำใส่ใจและปฏิบัติตามท่านสอนมาตลอด

ในระหว่างบวชนั้น ท่านให้ผมศึกษาทางด้านปริยัติ ท่านว่า ถ้าเราบวชแล้วไม่ศึกษา ก็ทำให้บวชเสียข้าวสุกของชาวบ้านที่ใส่บาตรมาให้เราเลี้ยงชีพ ซึ่งผมก็พยายามเรียนจนสอบได้นักธรรมตรีและนักธรรมโท แต่มีอยู่ในช่วงหนึ่ง ผมมาเรียนวิชาหมอดูและวิชาไสยศาสตร์ต่าง ๆ พอท่านรู้ก็เรียกไปบอกว่าวิชาที่ท่านพงษ์กำลังเรียนอยู่นั้นเป็นเดรัจฉานวิชาไม่ถูกต้องตามพุทธศาสนา ขอให้เลิกเรียนเสีย ผมก็เลิกเรียน หันมาเรียนวิชาทางโลก คือวิชาการบัญชี โดยติดต่อสมัครเรียนจากโรงเรียนนักบัญชีพระนคร ที่กรุงเทพ ฯ โดยทางไปรษณีย์ ซึ่งท่านก็ทราบดี และไม่ว่าอะไร

ผมบวชอยู่ ๒ พรรษา อยู่ที่วัดปากน้ำ หาดใหญ่นี่เอง มาสึกในปี พ.ศ. ๒๕๐๓ เมื่อสึกแล้วก็กลับไปอยู่กรุงเทพ ฯ ทำงาน มีครอบครัว เลยห่างกับหลวงพ่อไปอีก นาน ๆ ครั้งท่านลงไปกรุงเทพ ฯ ก็ได้พบกัน บางครั้งผมก็ขึ้นมาหาท่านที่หาดใหญ่ ซึ่งผมจะมาบ่อย ๆ ก็ไม่ได้ เพราะมีภาระผูกพัน ต้องก่อร่างสร้างตัว จึงเหินห่างจากท่านไป จนกระทั่งท่านป่วย ผมทราบก็รีบขึ้นมาหาดใหญ่ดูแลท่านพร้อมกับลูกชายคนโตของผมอีกคน ผมขึ้นล่องกรุงเทพ ฯ – หาดใหญ่ ทุกอาทิตย์เป็นเวลาปีกว่า จนท่านสิ้น ซึ่งผมก็ได้อยู่ดูใจท่านเป็นครั้งสุดท้าย

ก่อนที่ท่านจะสิ้นนั้น ท่านเคยสั่งผมและในตอนหลังท่านให้พี่ชลัทบันทึกไว้ด้วยว่า เงินส่วนตัวของท่านที่มีอยู่ในขณะนั้นราวแสนแปดหมื่นกว่าบาทนั้น ให้นำไปใช้จ่ายดังนี้ :–

๑. ให้นำขึ้นทูลเกล้า ฯ ถวาย ๑ แสนบาท

๒. มอบให้แก่โรงพยาบาลหาดใหญ่อย่างน้อยห้าหมื่นบาท

๓. ส่วนที่เหลือนั้นให้ใช้เป็นทุนค่าใช้จ่ายในการพระราชทานเพลิงศพท่าน

เงินจำนวนทั้งหมดนี้ อยู่กับท่านพระครูวิบูลสุตาคม เจ้าอาวาสองค์ใหม่ ซึ่งท่านพระครู ฯ ก็ได้ปรึกษากับผมอยู่ตลอดเวลา และพร้อมที่จะปฏิบัติตามคำสั่งของหลวงพ่อในข้อ ๑ – ๒ ส่วนค่าใช้จ่ายในการจัดงานศพของท่านนั้น ทางวัดมงคลเทพาราม รับเป็นภาระทั้งสิ้น เงินที่เหลืออีกสามหมื่นกว่าบาทนั้น ผมก็มอบให้กับวัดมงคลเทพาราม ถวายเป็นเงินช่วยค่าใช้จ่ายในการปรับปรุงสายไฟฟ้าใหม่ทั้งวัดในนามของหลวงพ่อ

หลวงพ่อครับ ท้ายสุดนี้ ขอให้อานิสงส์แห่งกุศลกรรมที่หลวงพ่อได้ประกอบไว้ ตลอดจนกุศลบุญราศีที่บรรดาลูกหลานญาติมิตรทั้งหลายของหลวงพ่อได้บำเพ็ญอุทิศถวายแล้วนั้น จงเป็นพลวปัจจัยดลบันดาลให้ดวงวิญญาณของหลวงพ่อจงประสบแต่สันติสุขอันสมบูรณ์ในสัมปรายภพชั่วนิรันดร.

อนุพงษ์ ผ่องแผ้ว

๒๗ ก.พ. ๒๕๓๐

คำกล่าวอบรมกุลบุตรที่ขอบรรพชาอุปสมบท

ของพระครูมงคลสมาธิวัตร

สาธุ โข ปพฺพชฺชาติฯ บวชดีนักแลฯ

คำว่า "บวช" มาจากคำว่า "ปวช" (อ่านว่า ปะวะชะ) หรือ "ปพฺพชฺชา" หมายถึงการบวชเบื้องต้นเป็นสามเณร อันเป็นเหล่ากอของพระ

คำว่า "อุปสมบท" แปลว่า ไปถึงหรือความเป็นผู้ประเสริฐ ผู้ประเสริฐก็คือพระ

คำว่า "บรรพชาอุปสมบท" จึงแปลรวมกันว่า ละทั่ว ละอะไร? ละเพศคฤหัสถ์ ละทรัพย์สมบัติ เช่น บ้านเรือน เงินทอง บิดามารดา บุตรภรรยา เพื่อไปถึงความเป็นผู้ประเสริฐ คือพระนั่นเอง

คำว่า "พระ" คือผู้ใจหยุด ใจนิ่ง หยุดอย่างไร? หยุดจากการทำบาปด้วยกาย วาจา ใจ หยุดแล้วยังไม่พอ ต้องนิ่งอีก คือ นิ่งไม่หวั่นไหวไปตามอารมณ์ หรือ นิวรณ์ ๕ คือ–

๑. ไม่หวั่นไหวไปตามคำยกยอสรรเสริญ และดุด่านินทาว่าร้ายต่างๆ

๒. ไม่หวั่นไหวไปตามความโกรธ อาฆาตพยาบาทในผู้ที่ไม่พอใจเรา ติเตียนเรา ไม่ยอมให้อภัย แม้เขาทำอะไรถูกก็ไม่ยอมยินดีด้วย ทำอะไรผิดไม่ยอมให้สติ มีแต่ซ้ำเติมกันดังนี้

๓. เมื่อใจหยุดนิ่งแล้ว อย่าปล่อยให้โงกง่วงซบเซา ท้อแท้ขี้เกียจขี้คร้าน ให้มีใจตั้งมั่นอยู่ในอารมณ์เดียว

๔. ให้มีสติ บังคับจิตให้หยุดนิ่ง สงบอยู่ในที่ที่หยุด หรือยึดนิมิต เกาะนิมิตนั้นให้มั่น ใช้สติคอยกันไม่ให้ฟุ้งซ่าน และไม่ให้ความรำคาญใจเข้ารบกวนได้

๕. ความสงสัยแคลงใจ ในตัวเราก็ดี ในตัวคนอื่นก็ดี หรือในสิ่งใดสิ่งหนึ่งก็ดี สิ่งเหล่านี้ย่อมทำลายความหยุดนิ่ง ทำลายความสังคมกลมเกลียว ทำลายตน คือ มารเขาจะ

เข้าทำลายใจ คือ ทำให้ **เห็น จำ คิด รู้** แตกแยกกันออกไป เมื่อใจแตกแยกกันออกแล้ว ความเป็นคนก็สูญไป หรือสังคมนั้นก็แตกไป เมื่อความเป็นคนไม่มี ความสังคมกลมเกลียวแห่งธรรม หรือธาตุอันดีที่เป็นกุศลล้วน ซึ่งเรียกว่า วิราคธาตุ วิราคธรรม ก็ไม่มีไม่เกิดแล้วเราจะถึงความดีล้วน หรือความสุขอันแท้จริงกระไรได้

เพราะฉะนั้น เราท่านทั้งหลายผู้นับถือพระพุทธศาสนา ทุกคนล้วนเป็นบุตรของพระบรมศาสดา ต่างแต่เป็นบุตรหัวปี บุตรคนที่ ๒,๓ รองลงมาถึงบุตรสุดท้อง ทั้งนี้อาศัยอะไรเป็นเครื่องชี้บอก ก็อาศัยศีลนั่นเอง คือ– บุตรหัวปี ได้แก่ พระ ซึ่งท่านมีศีล ๒๒๗ เป็นแนวทางประพฤติปฏิบัติ

สามเณร มีศีล ๑๐ เป็นแนวทางประพฤติปฏิบัติ

คฤหัสถ์มีศีล ๕ – ๘ เป็นแนวทางประพฤติปฏิบัติ

พระองค์ทรงจัดลดหลั่นกันลงมา ถึงผู้ถือศีล ๕ เป็นบุตรสุดท้องดังนี้

นี่แหละจึงว่า เราเป็นบุตรบิดาเดียวกัน ซึ่งเรียกรวมว่า **บริษัท** ๔ อันมีศีลเป็นเครื่องผูกพัน เชื่อมสังคม คือการอยู่ร่วม

สมาธิ คือความสงบ เป็นเครื่องทำไม่ให้แบ่งแยกแตกร้าวกัน

ปัญญา คือความรอบรู้ เป็นเครื่องหลบหลีก และเครื่องตัดสายนิวรณ์ ๕ ของพระยามาร คือ อารมณ์ ๕ ที่จะมาทำการตัดสายสัมพันธ์ มิให้ธรรมอันบริสุทธิ์นั้นประสานสังคมกลมเกลียว เป็นคนอันบริสุทธิ์ประเสริฐ หลบหลีกหลุดพ้นไปจากทุกข์ ถึงที่บรมสุข คือพระนิพพานได้

ด้วยประการฉะนี้ไซร้ การที่ท่าน... ได้บวชบุตรหลาน ณ กาลวันนี้ ก็เพื่อให้บุตรหลานได้ละชั่ว ประพฤติดี ได้ถึงที่บรมสุขดังกล่าวมา

ฉะนั้น ท่านผู้บรรพชาอุปสมบท จงตั้งใจกำหนดหมาย สำรวม กาย วาจา ใจ เบื้องต้นออกจากบาป คือ อกุศลให้สิ้น แล้วเข้าไปอยู่ในบุญ คือ กุศล และระวังสำรวมตน ยึดศีล สมาธิ ปัญญา เป็นหลักมั่น ไม่ยอมให้อกุศล คือ ชั่ว เข้าพัวพันได้ หากชั่วนั้นเกิดทาง กาย วาจา ให้ฆ่าเสียด้วยศีล หากชั่ว เกิดทางใจ ให้ฆ่าเสียด้วยสมาธิ

ถ้าชั่วที่ละเอียดที่ยังมี ให้ประหารเสียด้วย ปัญญา จงตั้งหน้าประพฤติมุ่งเป้าหมาย คือ พระนิพพาน.

สนฺติมคฺคมาย พฺรูหย นตฺถิ สนฺติ ปรํ สุขํ

ณ บัดนี้จักวิสัชนาว่าด้วยความสงบ ซึ่งพระบรมขีณาสพ ทรงสรรเสริญ แม้ปุถุชนทั่วหน้าก็ปรารถนา แต่คนเรามักเห็นแก่ตัว และมุ่งแต่ความสุขสบายในส่วนตนจนเกินไป ทางพระพุทธศาสนา ท่านสอนให้พิจารณาให้เห็นว่า "ร่างกายของคนเรา เต็มไปด้วยความยุ่ง ตั้งแต่ผมบนศีรษะลงไปจรดพื้นเท้า เราต้องยุ่งยากปล้ำปลุก จับจ่ายใช้สอยเงินทองไปบำรุงเขาทุกอย่าง สอบสวนดูเถอะ เริ่มแต่ผมบนศีรษะ ลองถามดูซิว่า ผมดำ ๆ ที่เกิดบนศีรษะเรานี้ ตั้งแต่เกิดมา เคยช่วยการงาน หาเงินหาทองได้สักสตางค์หรือเปล่า ...เปล่า พวกตา หู เสียอีกยังพอมีบ้าง แต่ผมไม่มีเลย มีแต่ทางจ่าย เดี๋ยวเกินไปล่ะ ขอค่าตัด ซื้อน้ำมันใส่ผมให้ ซื้อหวีให้ บางคนต้องจ้างเขาตัดให้ ซื้อกิ๊บติดให้จิปาถะ ต้องจ่ายทั้งนั้น

พอผมได้ ตาก็เกิดอยากกับเขาบ้าง อ้างว่าต้องดูโน่น ดูนี่ให้ทั้งวัน ดูจนตาเบียกตาแฉะ บางครั้งถึงกับเจ็บ ไอ้ทีกับผมอยู่เฉย ๆ งานไม่ทำ ยังได้น้ำมันใส่ผม ได้หวีสางกิ๊บติด ให้ฉันบ้างซิ พาฉันไปดูหนัง ดูละคร ยี่เกบ้างซิ ที่สุดก็ต้องไปดูโน่นดูนี่จิปาถะ ถ้าไม่พาไปดูตาก็น้อยใจ น้ำตาไหลซึมออกมา ปากยิ่งร้ายใหญ่ ยุ่ง มหายุ่ง มารวมลงที่ปาก ที่จริงไม่ใหญ่เหมือนปากบ่อปากสระ แต่ปากเล็ก ๆ ของคนนี้แหละ กลบเท่าไรไม่รู้จักเต็ม เดี๋ยวจะกินนั่น เดี๋ยวจะกินนี่ กินเช้า กินเที่ยง แล้วยังต้องกินเย็น กินเหล้า กินยา ยุ่งแต่เรื่องกินยังไม่พอ แถมซุบซิบ นินทาด่าว่าคนอื่นเขาให้ด้วย ความจริงปากเมื่อแรกเกิดไม่ยุ่งยากมากมาย

ทั้งนี้ เพราะเราเห็นแก่ตัว มุ่งแต่ความสุขสบายสำหรับตนจนเกินไป จึงเป็นเหตุให้ยุ่งยาก ฉะนั้น พระผู้มีพระภาคจึงสอนให้ละสุขส่วนน้อยเสีย แล้วมุ่งสุขส่วนใหญ่ คือ ความสงบ ได้แก่ สันติ ดังบาลีเบื้องต้น อันแปลได้ใจความว่า "สุขอื่นยิ่งกว่าความสงบไม่มี" และพระองค์ทรงย้ำอีกว่า "สนฺติมคฺคมาย พฺรูหย" สูเจ้าจงพูนทางแห่งความสงบนั้นแล ดังนี้

การพูนทางแห่งความสงบ เราจะต้องตัดความยุ่ง คือไม่ตามใจกายจนเกินไป จนไม่มีละวาง เวลาไหนควรหยุด บังคับให้หยุด เวลาไหนควรนิ่ง บังคับให้นิ่ง ไม่ใช่แต่กาย ใจก็เช่นกัน ต้องบังคับให้ได้ ตัดยุ่งให้ได้ เมื่อไม่ยุ่งแล้วก็สงบ เมื่อสงบก็พบธรรม เข้าถึงธรรม คือจิตเข้าพระกัมมัฏฐาน ที่ตั้งแห่งการกระทำนั่นเอง กระทำอะไร? ก็กระทำทาง พูนทางแห่งความสงบ พูนแล้ว เราก็เดินอยู่ในทางนั้น เมื่อเดินอยู่ในทางนั้นก็สุขไม่ต้องสงสัย สมความในภาษิตว่า "เตสํ วูปสโม สุโข" สุขอื่นยิ่งกว่าความสงบไม่มี ดังนี้ กับได้ความยืนยันชัดอีกว่า ความสงบนั้น เป็นสุขอันยิ่งเสียด้วย

ฉะนั้น เชิญชวนพุทธบริษัททั้งหลาย จงรีบเร่งกันมาพูนทางแห่งความสงบ ซึ่งพระบรมศาสดาทรงสอนให้เราสร้าง วัดปากน้ำแห่งนี้ ได้สอนสร้างหรือพูนทางแห่งสันติอยู่ทุกวัน ในเวลา ๑๗.๐๐ น. อย่ารีรอ รีบมาสร้าง มาพูน เพราะทางนี้ใครทำใครเดิน ใครพูนทาง ทางของผู้นั้นก็สูง ใครเดิน คนนั้นก็ถึงสุข ทุกท่านอย่ารอช้า อายุไม่รอท่าเรา.

คำบรรยายธรรมะ

ของ ท่าน วรธมฺโม ภิกษุ เขียนเมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๓

ปกิณกธรรมปฏิบัติ

สมาธิ ๓ ประการ คือ–

๑. สุญญตสมาธิ ว่าง วน ข้างๆ มีสีต่างๆ น่ากลัว

๒. อนิมิตตสมาธิ มีสีรอบ กลางว่าง จิตข่มได้ไม่จับนิมิต

๓. อัปปณิหิตสมาธิ ว่างโปร่ง สงบดิ่งลงไป

ลักษณะแห่งจิตของผู้เข้าถึงรู้เห็นนิมิตทั้ง ๓ คือ–

๑. ผู้เข้าถึง สุญญตสมาธิ จิตว่างวน เหมือนนกที่เขาจับขังกรงดิ้น

๒. เมื่อจิตเข้าถึง อนิมิตตสมาธิ กลางว่าง รู้เห็นข้างๆ มีสี แต่จิตนิ่ง ข่มให้สงบได้ ไม่รับรู้สีที่เป็นวงอยู่ข้างๆ ไม่จับนิมิตอันใดเหมือนนก จับนิ่งอยู่กลางกรง

๓. เมื่อเข้าถึง อัปปณิหิตสมาธิได้ จิตดิ่งลงไปตามว่างโปร่ง เหมือนนก ที่เขาเปิดออกจากกรงบินขึ้นสู่อากาศอันราบเรียบเสมอบริสุทธิ์ เหมือน ก้นหมดหาที่สุดมิได้

คำว่าจิตสมาธิ คือจิตที่เกาะอารมณ์ แต่เป็นอารมณ์เดียว อาจเป็นอารมณ์ดีก็ได้ ชั่วก็ได้ ถ้าเป็นอารมณ์ชั่ว ก็ผิดคำสอนพระพุทธเจ้า เป็นมิจฉาสมาธิ ถ้าเป็นอารมณ์ดี เป็นอารมณ์ถูก เป็นสัมมาสมาธิ ในทางพระพุทธศาสนา ทรงสอนพุทธบริษัทให้ตั้งใจใน อารมณ์ถูกสัมมาสมาธิ ให้ละมิจฉาสมาธิไปเสียเรื่อย ตั้งใจไว้ชอบ ตั้งใจไว้ถูก จิตจะ ตั้งมั่นปลดเปลื้องอารมณ์ได้ง่ายเรื่อยไป ที่สุดจิตก็เข้าจับอารมณ์พระนิพพานไว้ได้ แต่ถ้าจิต ตั้งไว้ผิด จับอารมณ์ชั่วเป็นมิจฉาสมาธิ ก็จะเกาะอารมณ์ผิดติดแน่น ไม่มีทางที่จะเปลื้อง อารมณ์นั้นได้ง่าย เหมือนคนล้วงจับปลาในรูกำเอางูพิษออกมา พอเห็นก็กลัว แต่จะปล่อย

ก็ไม่กล้า จึงต้องกำแน่นหนักเข้า ส่วนการจับถูกสมาธิ จะปล่อยจะวางเมื่อไร ณ ที่ใดได้ง่าย เหมือนล้วงจับได้ปลาออกมาฉะนั้นฯ

คำว่ารูปนาม ผู้ได้เข้าถึงรู้เห็นว่า เป็นเหมือนน้ำและเงาในน้ำ เป็นอยู่ด้วยกันคือ เมื่อมีรูปแล้ว ต้องมีนาม ความเป็นอยู่ของรูปคือ ทั้งน้ำและเงาในน้ำดับแล้ว เกิดเป็นน้ำ มีเงาอยู่ใน เป็นอยู่ดังนี้เรื่อยไป ฟังให้ดี ทั้ง ๒ อย่างนี้เรียกว่า อนัตตา ภายในสุดมี อาการมืดๆ แจ้งๆ อาการแสดงความไม่แน่นอน พ้นจากนี้ไปก็เป็น "อัตตา" คือความ สว่าง แต่ภายในว่างเป็นอยู่เหมือนพยับแดด มีความแน่นอนอยู่ดังนั้น ไม่ดับ ไม่เปลี่ยนแปลง อีกอย่างหนึ่งเรียกว่า "นามรูป" คือหมายถึงสังขารว่า ดับแล้วกลายเป็นนามรูป ทำอาการ อยู่อีกดังนี้คือ รูปดับเห็นว่าง ว่างดับเห็นรูป เป็นอยู่ดังนี้เรื่อย จึงชื่อว่า "นามรูป" ลึก เข้าไปจากขันธ์ ๕

ธรรม ๒ อย่าง เป็นไปส่วนวิชชาคือ สมถะ ๑ วิปัสสนา ๑๐ สมถะอันภิกษุอบรม แล้ว ย่อมละราคะได้ วิปัสสนาที่อบรมแล้วย่อมได้ปัญญา ปัญญาที่อบรมแล้วย่อมละ อวิชชาได้

ทรงตรัสว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย จิตที่เศร้าหมองด้วยราคะ ย่อมไม่หลุดพ้น ปัญญา ที่เศร้าหมองด้วยอวิชชาย่อมไม่เจริญ

ภิกษุทั้งหลาย เพราะสำรอกราคะได้จึงชื่อว่า เจโตวิมุตติ เพราะสำรอกอวิชชา ได้จึงชื่อว่า "ปัญญาวิมุตติ"

ความไม่รักใคร่ยินดีในขันธ์ ๕ ทะเยอทะยานกลืนเข้าไว้ซึ่งรูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ เป็นความดับภวเนติ (ภวเนติ คือเครื่องไปในภพ)

เหตุใดจึงเรียก รูป ที่เรียกว่ารูป เพราะเป็นของรู้จักฉิบหาย เหตุใดเรียก เวนทา เพราะเสวยอารมณ์ที่เป็นสุขบ้าง ทุกข์บ้าง ไม่สุขไม่ทุกข์บ้าง เหตุใดจึงเรียก สัญญา เพราะ เหตุว่าจำ เช่นจำสีเขียวบ้าง เหลือง แดงและขาวบ้าง

เหตุใดจึงเรียก สังขาร เพราะเหตุว่าตกแต่งสิ่งที่มีปัจจัยตกแต่ง คือตกแต่งรูป ให้เป็นของรู้จักฉิบหาย ตกแต่งเวทนาให้เป็นของรู้จักอารมณ์ ตกแต่งสังขาร ให้เป็นของ รู้จักตกแต่ง ตกแต่งวิญญาณ ให้เป็นของรู้สึกฯ

เหตุใดจึงเรียก สังขาร เพราะเหตุว่าตกแต่งสิ่งที่มีปัจจัยตกแต่ง คือตกแต่งรูปให้เป็นของรู้จักฉิบหาย ตกแต่งเวทนาให้เป็นของรู้จักอารมณ์ ตกแต่งสังขารให้เป็นของรู้จักตกแต่ง ตกแต่งวิญญาณให้เป็นของรู้สึก

เหตุใดจึงเรียก วิญญาณ เพราะรู้จักเหตุ คือรู้จักรสหวาน รสเปรี้ยว เค็ม มัน เผ็ด ร้อน รสฝาดไม่ฝาด ฯ

ความเกิดขึ้นแห่งขันธ์ ๕ เพราะมหาภูตรูป ๔ ทำเหตุดับเป็นธาตุ ๔ ธาตุ ๔ ทำเหตุดับเป็นรูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ สังขารปรุงแต่งขันธ์ทั้ง ๕ แล้วดับเป็นนามรูป คือ มีน้ำและมีเชื้อขันธ์เป็นใจอยู่ (ก้อนเชื้อธาตุขันธ์ดับไม่หมด) ผู้ปฏิบัติ จิตเข้าอยู่ในนามรูปนี้ มีทุกข์ เมื่อนามรูปนี้ดับหมด เป็นธรรมขาวล้วน จิตเข้าอยู่ในธรรมขาวนี้เกิด ปีติสุข ต่อจากธรรมนี้ไป เป็นว่าง จิตเข้าในว่างไม่รู้อะไร สุขก็ไม่มี ทุกข์ก็ไม่ได้รับ เมื่อพ้นจากธรรมว่างนี้ไป เป็นว่างใสเหลือง (บารมี) จิตเข้าใน รู้สึกได้รับความสงบสุขเย็น รู้ว่าเป็นนิพพาน.

ตัณหาทำอาการให้เกิดสัตว์บุคคล

ตัณหา คือความดิ้นรน ได้รวบรวมเอาสิ่งต่าง ๆ ในโอกาสธาตุคือความว่างมารวมประมวลเข้า เป็นกลุ่มก้อนขึ้นในกลางอากาศธาตุ แล้วก้อนธาตุนั้นกระทำอาการเกิดรูป (บุรุษ) ขึ้น ๑ รูป และรูปนั้นกระทำอาการเกิดมหาภูตรูปขึ้น ๔ รูป มหาภูตรูปพร้อมกันกระทำอาการ กระทบกันดับไป เกิดเป็นธาตุ ๔ ดิน น้ำ ไฟ ลมขึ้น ธาตุทั้ง ๔ นั้นก็กระทำอาการหมุนกระทบกัน เกิดขันธ์ ๕ ซ้อนกันขึ้น แล้วขันธ์ทั้ง ๕ ที่ซ้อนกันอยู่นั้น ทำอาการดับไปเป็นน้ำ มีจุดศูนย์กลางเป็นใจอยู่ ฯ

อีกผู้หนึ่งรู้เห็นว่า —

อากาศธาตุ กับ โอกาสธาตุ พร้อมกันกระทำอาการวน จนเป็นก้อนธาตุขึ้น ๑ ก้อน แล้วก้อนธาตุนั้น เกิดเป็นธาตุ ๔ มีสีต่าง ๆ ๕ สี แล้วธาตุ ๔ นี้ทำอาการกระทบกันดับไป เกิดเป็นรูปขึ้นมา ๑ รูป (บุรุษ หรือ พระเจ้า รูปร่างใหญ่มาก) แล้วรูปนี้ทำอาการเกิดดับ ๆ สามครั้ง บังเกิดเป็นรูปขึ้น ๔ รูป รูปทั้ง ๔ นั้นกระทำอาการเกิดดับ ๆ จึงบังเกิดรูปขันธ์ขึ้น ในรูปขันธ์นี้มีขันธ์ ๕ อยู่ใน ในขันธ์ ๕ มีสังขาร เป็น

ตัวการสำคัญ เที่ยวปรุงแต่งยุ่งอยู่ทั้ง ๕ ขันธ์ เมื่อขันธ์ ๕ พร้อมกันกระทำอาการเกิดดับ ๆ จนหมดไป เป็นธรรมล้วน ๆ ใสสงบ เป็นที่สัตว์เข้าก่อปฏิสนธิเป็นจุดอยู่ ถ้าผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ บริสุทธิ์สงบ เข้าไปในจุดศูนย์ธรรมล้วน จนทะลุพ้นไป ก็เป็นนิพพาน ฯ

คมฺภีเรสุ ฐาเนสุ

ตัณหา ทำให้เป็น รูป เป็น กาย

จิต ทำให้บุรุษวิ่งไปมา สัตว์โลกจึงทุกข์

ตัณหา ทำให้บุรุษเกิด ตัณหาเป็นมูลรากให้เกิดสัตว์โลก เมื่อสัตว์เกิดเป็นรูปเป็นกายแล้ว ก็มีจิตเป็นเครื่องทำให้วิ่งไปมา ให้ทำอย่างโน้น คิดอย่างนี้ เป็นเหตุให้เวียนตายเวียนเกิดประสบทุกข์ภัยอยู่ร่ำไป พระพุทธเจ้าจึงสอนให้ละตัณหาเสีย เพื่อตัดความเวียนตายเวียนเกิดนั้นเอง (ตามนัยสังยุตตนิกาย สคาถวรรค) เมื่อเรารู้เช่นนี้แล้ว ควรทำอย่างไรให้ตัณหาน้อยลง หรือหมดไป ก็ทรงสอนไว้ว่า การทำตัณหาให้น้อยลงหรือหมดไปด้วยทาน, ศีล, ภาวนา และ ศีล, สมาธิ, ปัญญา ควรพยายามบังคับจิตไว้ให้อยู่ในอำนาจของเรา อย่าให้เราอยู่ในอำนาจของจิต ถ้าจิตคิดไม่ดี ให้มีสติหักห้ามเสีย ธรรมดาจิตย่อมคิดไปทุกวิถีทางไม่ว่าดีชั่ว ใกล้ไกลย่อมไปรับอารมณ์นั้น ๆ อยู่เสมอ ท่านจึงสอนให้รักษาจิต การรักษาจิตต้องมีสติรักษา คือสิ่งใดชั่ว เลว ร้าย ไม่มีประโยชน์ ให้หักห้ามจิตเสียอย่าให้คิด เมื่อเราทำได้อยู่อย่างนี้เสมอ ๆ ที่สุด ก็จะหลุดพ้นจากการเป็นทาสของตัณหาพ้นจากการเวียนตายเวียนเกิด ก็เป็นอันพ้นทุกข์ภัยใหญ่ของโลก ฯ

อโยเค ยุญฺชมตฺตานํ โยคสฺมิญฺจ อโยชยํ

อตฺถํ หิตฺวา ปิยคฺคาหี ปิเหตตฺตานุโยคินํ

ผู้ประกอบตนในสิ่งที่ไม่ควรทำ และไม่ทำในสิ่งที่ควรทำ ยินดีถือตามชอบใจประกอบเนือง ๆ ย่อมละประโยชน์ตนเสีย.

ความปรากฏขึ้นแห่งขันธ์ ๕

๑. มหาภูต ๕ เป็นเหตุปัจจัยให้ รูปขันธ์ปรากฏขึ้น

๒. ผัสสะ เป็นเหตุปัจจัยให้ เวทนา สัญญา สังขาร ปรากฏขึ้น

๓. นามรูป เป็นเหตุปัจจัยให้ วิญญาณขันธ์ปรากฏขึ้น

ความสุขโสมนัส ที่เกิดขึ้นเพราะอาศัยขันธ์ ๕ เป็นคุณ การที่ขันธ์ ๕ เป็นของไม่เที่ยง เป็นทุกข์ แปรปรวนไปเป็นธรรมดา เป็นโทษฯ

การกำจัดฉันทะราคะ การละความยินดี ความพอใจในขันธ์ ๕ นั่นแหละเป็นการสละขันธ์ ๕ ชื่อว่าละทั้งดีทั้งชั่ว หมดความอาลัยทั้งดีทั้งชั่ว ทั้งบุญ ทั้งบาป จึงชื่อว่าพระอรหันต์ ไกลจากทุกข์ภัยจริงๆ

พระอรหันต์ท่านมีปัญญาชั้นสูง คือ เรด้า มีแรงส่งคือเมตตาธรรม มีจอแก้วโทรทัศน์ที่ปรากฏภาพ คือ อาสวักขยญาณฯ การเจริญสมถะวิปัสสนา เป็นการทำความรู้เห็นด้วยตนเองให้บังเกิดขึ้นฯ

เหตุเกิด และ เหตุดับ

เหตุเกิด มีตัณหาเป็นรากเหง้า คือตัณหาให้เกิดการแสวงหา การแสวงหาให้เกิดการได้ การได้ให้เกิดการวินิจฉัยตัดสิน ว่าดีหรือชั่วอย่างไร การวินิจฉัยเป็นเหตุให้เกิดการรักใคร่พอใจ ความรักใคร่พอใจเป็นเหตุให้เกิดการนับถือ การนับถือเป็นเหตุให้เกิดการหวงแหน การหวงแหนเป็นเหตุให้เกิดการตระหนี่ การตระหนี่เป็นเหตุให้เกิดการรักษา การรักษาเป็นเหตุให้เกิดการจับไม้ค้อนสาตรา ทะเลาะวิวาท ส่อเสียดยุยงกล่าวคำเท็จและบาปอกุศลต่างๆ ดังนี้ฯ

เหตุดับ อนุปุพพนิโรธ คือการดับโดยลำดับ มีอยู่ ๙ ประการ ได้แก่ผู้เข้าปฐมฌาน แล้วดับอามิสสัญญา ๑, เข้าทุติยฌานแล้วดับ วิตกวิจาร ๑, เข้าตติยฌานแล้วดับปีติ ๑, ผู้เข้าจตุตถฌานแล้วดับลมหายใจ ๑, ผู้เข้าอากาสานัญจายตนฌานแล้วดับ รูปสัญญา ๑, ผู้เข้าวิญญาณัญจายตนฌาน แล้วดับความจำอากาส ๑, ผู้เข้าอากิญจัญญายตนฌานแล้วดับ ความจำวิญญาณ ๑, ผู้เข้าเนวสัญญานาสัญญายตนฌานแล้วดับ ความไม่มีอะไรเป็นอารมณ์ ๑, ผู้เข้าสัญญาเวทยิตนิโรธ ดับสัญญาและเวทนาได้สิ้น

สัญญา คือความจำทั้ง ๙ ประการดับไปโดยลำดับ คือ อามิสดับในฌานที่ ๑ วิตกวิจารดับในฌานที่ ๒ ปีติดับในฌานที่ ๓ ลมหายใจดับในฌานที่ ๔ การจำรูปดับในอรูปฌานที่ ๑ การจำอากาศดับในอรูปฌานที่ ๒ วิญญาณดับในอรูปฌานที่ ๓ ความไม่มีอะไรดับในอรูปฌานที่ ๔ การจำสัญญาและเวทนาทั้งสิ้นดับในเวลาเข้าสัญญาเวทยิตนิโรธ ดังนี้ฯ

ผู้เห็นสุขเวทนาโดยความเป็นทุกข์ เห็นทุกขเวทนาโดยความเป็นลูกศร เห็นอทุกขมสุขเวทนาโดยความเป็นของไม่เที่ยง ดังนี้ ผู้นั้นมีความเห็นโดยชอบ เพิกถอนสังโยชน์ได้แล้ว เพราะผัสสะเกิดขึ้น เวทนาจึงเกิด สุขโสมนัสเกิดขึ้นเพราะอาศัยเวทนาใด นี่เป็นคุณแห่งเวทนานั้น, เวทนาใดไม่เที่ยง แปรไปเป็นทุกข์ นี่เป็นโทษแห่งเวทนานั้น การกำจัดการละฉันทราคะในเวทนาใด นี่เป็นอุบายเครื่องสลัดออกแห่งเวทนา ฯ

ปัสสัทธิ การเข้าไปสงบ ๖ คือ เมื่อสลัดอารมณ์เข้าปฐมฌาน วาจาย่อมระงับ เมื่อเข้าฌานที่ ๒ วิตกวิจารย่อมระงับ เมื่อเข้าฌานที่ ๓ ปีติย่อมระงับ, เมื่อเข้าฌานที่ ๔ ลมอัสสาสะปัสสาสะย่อมระงับ ราคะ โทสะ โมหะ ของภิกษุขีณาสพ ย่อมระงับด้วยอย่างนี้ ฯ

อารมณ์ เป็นที่ตั้งแห่งวิญญาณ เมื่อวิญญาณตั้งอยู่แล้วก็งอกขึ้น ความน้อมไปก็มีขึ้น เมื่อความน้อมไปมีขึ้น ความมาความไปก็มีขึ้น เมื่อความมาความไปมีขึ้น ความเคลื่อนและความเกิดก็มีขึ้น เมื่อความเคลื่อนและความเกิดมีขึ้น ชาติ ชรา มรณะ โสกปริเทวะ ทุกข์ โทมนัสก็มีขึ้น ความเกิดแห่งความทุกข์ย่อมมีขึ้น ด้วยอาการอย่างนี้ ฯ

เพราะเหตุบุคคลไม่พอใจ ไม่กำหนด ไม่แน่นอนเนื่องต่อสิ่งใด สิ่งนั้นก็ไม่เป็นอารมณ์เพื่อความตั้งอยู่แห่งวิญญาณ เมื่ออารมณ์อันเป็นที่ตั้งแห่งวิญญาณไม่มี วิญญาณก็ไม่ตั้งอยู่ในสิ่งนั้น ก็ไม่งอกขึ้น ความน้อมไปก็ไม่มี เมื่อความน้อมไปไม่มี ความมาความไปก็ไม่มี ความเคลื่อนความเกิดก็ไม่มี เมื่อความเคลื่อนความเกิดไม่มีแล้ว ชาติ ชรา มรณะ โสกปริเทวะ ทุกข์โทมนัส อุปายาสที่จะมีต่อ ๆ ไปก็ดับ ความดับแห่งกองทุกข์ทั้งสิ้นนั้นย่อมมีด้วยอาการอย่างนี้ ฯ

อะไรที่แตกหักผุพัง, อะไรที่ไม่แตกหักผุพัง, ขันธ์ ๕ แตกหักผุพัง ความสงบ ความดับ ความสิ้นไปแห่งรูปเป็นต้น ไม่แตกหักผุพัง สังขารเกิดเพราะความถูกต้องอารมณ์ ฉะนั้น เมื่อไม่ถูกต้องอารมณ์ สังขารก็ไม่เกิด ฯ

ความตั้งขึ้นแห่งโลกได้แก่สิ่งใด วิญญาณคือความรู้สึกทางตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ เกิดขึ้นเพราะตากับรูปเป็นต้น รวม ๓ นี้เข้าเป็น ผัสสะ แล้วผัสสะเป็นปัจจัยให้เกิดเวทนา เวทนาเป็นปัจจัยให้เกิดตัณหา ตัณหาให้เกิดอุปาทาน อุปาทานให้เกิดภพ ภพให้เกิดชาติ ชาติให้เกิด ชรา มรณะ โสกะ ปริเทวะ ทุกข์ โทมนัส อุปายาส นี่แลเป็นความตั้งขึ้นแห่งโลก

ความตกไปแห่งโลกได้แก่สิ่งใด ได้แก่ ความรู้สึกทางตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ คือ วิญญาณเกิดขึ้น เพราะอาศัยอายตนะภายในภายนอก รวม ๓ สิ่งนี้เข้าเป็นผัสสะ ผัสสะทำให้เกิดเวทนา เวทนาทำให้เกิดตัณหา ความคลายตัณหา ความดับตัณหานั้นโดยไม่เหลือ ก็ทำให้อุปาทานดับ อุปาทานดับทำให้ภพดับ ภพดับทำให้ชาติดับ ชาติดับทำให้ชรามรณะ โสกะ ปริเทวะ ทุกข์ โทมนัส อุปายาส ดับสิ้นไป ดังนี้ฯ

ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ เป็นธรรมอันเกิดแห่งสังโยชน์ความพอใจรักใคร่ในตาหูจมูกลิ้นกายใจนั้น เป็นธรรมอันเป็นเหตุแห่งสังโยชน์ ความพอใจรักใคร่ในตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจนั้น เป็นสังโยชน์ อันนี้แหละเป็นธรรมอันเป็นเหตุแห่งสังโยชน์ และเป็นสังโยชน์ (ตามนัยสุตตันตปิฎก สฬายตนวรรค) สังโยชน์ คือความเกี่ยวข้องฯ

พระอานนท์ กล่าวต่อภิกษุทั้งหลายว่า "บุคคลมีความจำว่าโลก มีความถือว่าโลกด้วยสิ่งใด สิ่งนั้นแหละ เป็นโลก คือจำว่าโลก ถือว่าโลกด้วย ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ"

ฉะนั้น อายตนะ ตาเป็นต้น ใจเป็นที่สุด ดับไปในที่ใด นั่นเป็นที่สุดแห่งโลกฯ

วิญญาณธาตุ มีอยู่ในโลกโดยธรรมดา.

ความรู้เห็นตาม ทัฏฐัพพสูตร

นักปฏิบัติจะทำความเห็นธรรมเหล่านี้ได้ ตามชั้นแห่งการเข้าถึงอินทรีย์ ๕ นี้คือ สัทธินทรีย์, วิริยินทรีย์, สตินทรีย์, สมาธินทรีย์ และ ปัญญินทรีย์ คือ–

๑. เราจะพึงเห็น สัทธินทรีย์ ในโสดาปัตติมรรค ๔

๒. เราจะพึงเห็น วิริยินทรีย์ ในสัมมัปปธาน ๔

๓. เราจะพึงเห็น สตินทรีย์ ในสติปัฏฐาน ๔

๔. เราจะพึงเห็น สมาธินทรีย์ ในฌาน ๔

๕. เราจะพึงเห็น ปัญญินทรีย์ ในอริยสัจ ๔

พระพุทธเจ้าทรงตรัสว่า "ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ผู้ได้ฌานแล้วมี ๔ จำพวก คือ ผู้ได้ฌานบางคนเป็นผู้ฉลาดในการตั้งจิตมั่นในสมาธิ แต่ไม่ฉลาดในการเข้าสมาธิ ๑, บางคนฉลาดในการเข้าสมาธิ แต่ไม่ฉลาดในการตั้งมั่นในสมาธิ ๑, บางคนไม่ฉลาดตั้งจิตมั่นในสมาธิ และ ไม่ฉลาดในการเข้าสมาธิ ๑, บางคนฉลาดในการเข้าจิตมั่นในสมาธิและฉลาดในการเข้าสมาธิ ๑,

ใน ๔ จำพวกนี้ พวกที่ ๔ เป็นเลิศ เปรียบเหมือนนมสดเกิดจากแม่โค นมส้มเกิดจากนมสด เนยข้นเกิดจากนมส้ม เนยใสเกิดจากเนยข้น หัวเนยใสเกิดจากเนยใส หัวเนยใสเขากล่าวว่าเป็นเลิศ ฯ

บางคนฉลาดในการตั้งจิตมั่นในสมาธิ แต่ไม่ฉลาดในการออกจากสมาธิ ๑, บางคนฉลาดในการออกจากสมาธิ แต่ไม่ฉลาดในการตั้งมั่นในสมาธิ ๑, บางคนไม่ฉลาดในการตั้งจิตมั่นในสมาธิ และไม่ฉลาดในการออกจากสมาธิ ๑, บางคนฉลาดในการตั้งจิตมั่นในสมาธิและฉลาดในการออกจากสมาธิ ๑, บุคคลฉลาดในการตั้งจิตมั่นในสมาธิ แต่ไม่ฉลาดในสมาธิ ในอารมณ์ในสมาธิ ในโคจรในสมาธิ ไม่ฉลาดในการน้อมจิตไปในสมาธิ เคารพในสมาธิและฐิติ กระทำความเพียรในสมาธิ กระทำความสบายในสมาธิ รวมความว่าบางคนไม่ฉลาดการตั้งจิตมั่น ตั้งอยู่ ออกจาก น้อมไป, หมั่นเพียรไม่ติดต่อกัน (ฐิติหมั่นเพียร คือเพียรทางใจ, หมั่นทางกาย)

ธรรม ๑ คือสมาธิ อันสัมปยุตด้วยอานาปานสติ เจริญแล้ว ทำให้มากแล้ว ย่อมยังธรรม ๔ (คือสติปัฏฐาน ๔) ให้บริบูรณ์ สติปัฏฐาน ๔ (ธรรม ๔) เจริญแล้ว ทำให้มากแล้ว ย่อมยังธรรม ๗ (โพชฌงค์ ๗) ให้บริบูรณ์, โพชฌงค์ ๗ ย่อมยังธรรม ๒ (คือ วิชชา และวิมุตติ) ให้บริบูรณ์ ฯ

วิมุตติ คือ เจโตวิมุตติ ความหลุดพ้นวิเศษเป็นขั้นๆ ไป ด้วยการได้เห็น ได้จำ ได้คิด ได้รู้ ของผู้มีสติสัมปชัญญะบริบูรณ์ พร้อมทั้ง ๔ นี้ สำเร็จวิชาความรู้เข้านิพพาน นี่ เจโตวิมุตติ

ปัญญาวิมุตติ คือความหลุดพ้นวิเศษ ด้วยความรู้แจ้งแทงตลอด ถึงพระนิพพาน ฯ

วิมุตติทั้งสองนี้ ขั้นสุดคือนิพพานเป็นที่ดับโดยไม่เหลือแห่งบาปอกุศล ซึ่งเป็นเหตุแห่งทุกข์ภัย อันผู้ฝึกสมาธิให้หลุดพ้นได้ จากการปฏิบัติสมถวิปัสสนา คือพิจารณาให้รู้เห็นอนัตตาเป็นสุญญตสมาธิ รู้เห็นอนิจจังเป็นอนิมิตตสมาธิ รู้เห็นทุกขังเป็นอัปปนิหิตสมาธิ หมดอาลัยหลุดพ้นไปได้ดังนี้

สุญญ ๖ สงบว่างโปร่ง, อนิมิตตสมาธิ สงบไม่มีอารมณ์ปรุงแต่ง, อัปปนิหิตสมาธิ สงบสุขไม่มีที่ตั้งลงแห่งสิ่งใดๆ นี่เป็นชั้นสูงสุดสงบของสมาธิ ฯ.

คู่มือทำวัตรสวดมนต์ แปล เช้า - เย็น

คำถวายดอกไม้ ธูป เทียน

อิมินา สักกาเรนะ พุทธัง อะภิปูชะยามิ – ข้าพเจ้าขอบูชาอย่างยิ่ง ซึ่งพระพุทธเจ้า ด้วยเครื่องสักการะนี้

อิมินา สักกาเรนะ ธัมมัง อะภิปูชะยามิ – ข้าพเจ้าขอบูชาอย่างยิ่ง ซึ่งพระธรรม ด้วยเครื่องสักการะนี้

อิมินา สักกาเรนะ สังฆัง อะภิปูชะยามิ – ข้าพเจ้าขอบูชาอย่างยิ่ง ซึ่งพระสงฆ์ ด้วยเครื่องสักการะนี้

คำบูชาพระรัตนตรัย

โย โส ภะคะวา อะระหัง สัมมาสัมพุทโธ,	พระผู้มีพระภาคเจ้านั้นพระองค์ใด, เป็นพระอรหันต์ ดับเพลิงกิเลสเพลิงทุกข์สิ้นเชิง, ตรัสรู้ชอบได้โดยพระองค์เอง.
ส๎วากขาโต เยนะ ภะคะวะตา ธัมโม,	พระธรรมเป็นธรรมที่พระผู้มีพระภาคเจ้าพระองค์ใด, ตรัสไว้ดีแล้ว.
สุปะฏิปันโน ยัสสะ ภะคะวะโต สาวะกะสังโฆ,	พระสงฆ์สาวกของพระผู้มีพระภาคเจ้าพระองค์ใด, ปฏิบัติดีแล้ว
ตัมมะยัง ภะคะวันตัง สะธัมมัง สะสังฆัง, อิเมหิ สักกาเรหิ ยะถาระหัง อาโรปิเตหิ อะภิปูชะยามะ.	ข้าพเจ้าทั้งหลาย, ขอบูชาอย่างยิ่งซึ่งพระผู้มีพระภาคเจ้า, พระองค์นั้น พร้อมทั้งพระธรรมและพระสงฆ์, ด้วยเครื่องสักการะทั้งหลายเหล่านี้, อันยกขึ้นตามสมควรแล้วอย่างไร.
สาธุ โน ภันเต ภะคะวา สุจิระปะรินิพพุโตปิ,	ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ, พระผู้มีพระภาคเจ้า แม้ปรินิพพานนานมาแล้วทรงสร้างคุณอันสำเร็จประโยชน์ไว้แก่ข้าพเจ้าทั้งหลาย.
ปัจฉิมา ชะนะตานุกัมปะมานะสา,	ทรงมีพระหฤทัยอนุเคราะห์แก่พวกข้าพเจ้า อันเป็นชนรุ่นหลัง.

อิเม สักกาเร ทุคคะตะปัณณาการะภูเต ปฏิคัณ์หาตุ,	ขอพระผู้มีพระภาคเจ้า, จงรับเครื่องสักการะ อันเป็นบรรณาการ ของคนยากทั้งหลายเหล่านี้.
อัม์หากัง ทีฆะรัตตัง หิตายะ สุขายะ,	เพื่อประโยชน์และความสุข แก่ข้าพเจ้าทั้งหลาย ตลอดกาลนานเทอญ ฯ
อะระหัง สัมมาสัมพุทโธ ภะคะวา.	พระผู้มีพระภาคเจ้า, เป็นพระอรหันต์, ดับเพลิงกิเลสเพลิงทุกข์สิ้นเชิง, ตรัสรู้ชอบได้โดยพระ-องค์เอง
พุทธัง ภะคะวันตัง อะภิวาเทมิ.	ข้าพเจ้าอภิวาทพระผู้มีพระภาคเจ้า, ผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบาน.

(กราบ)

ส์วากขาโต ภะคะวะตา ธัมโม,	พระธรรมเป็นธรรมที่พระผู้มีพระภาคเจ้า ตรัสไว้ดีแล้ว,
ธัมมัง นะมัสสามิ.	ข้าพเจ้านมัสการพระธรรม.

(กราบ)

สุปะฏิปันโน ภะคะวะโต สาวะกะสังโฆ,	พระสงฆ์สาวกของพระผู้มีพระภาคเจ้า ปฏิบัติดีแล้ว,
สังฆัง นะมามิ.	ข้าพเจ้านอบน้อมพระสงฆ์.

(กราบ)

คำทำวัตรเช้า

(ปุพพภาคนมการ)

(หันทะ มะยัง พุทธัสสะ ภะคะวะโต ปุพพะภาคะนะมะการัง กะโรมะ เส.)

นะโม ตัสสะ ภะคะวะโต,	ขอนอบน้อมแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า พระองค์นั้น;
อะระหะโต,	ซึ่งเป็นผู้ไกลจากกิเลส ;
สัมมาสัมพุทธัสสะ.	ตรัสรู้ชอบได้โดยพระองค์เอง.

(๓ ครั้ง)

(๑. พุทธาภิถุติ)

(หันทะ มะยัง พุทธาภิถุติง กะโรมะ เส.)

โย โส ตะถาคะโต,	พระตถาคตเจ้านั้น พระองค์ใด ;
อะระหัง,	เป็นผู้ไกลจากกิเลส ;
สัมมาสัมพุทโธ,	เป็นผู้ตรัสรู้ชอบได้โดยพระองค์เอง ;
วิชชาจะระณะสัมปันโน,	เป็นผู้ถึงพร้อมด้วยวิชชาและจรณะ ;
สุคะโต,	เป็นผู้ไปแล้วด้วยดี ;
โลกะวิทู,	เป็นผู้รู้โลกอย่างแจ่มแจ้ง ;
อะนุตตะโร ปุริสะทัมมะสาระถิ,	เป็นผู้สามารถฝึกบุรุษที่สมควรฝึกได้อย่างไม่มีใครยิ่งกว่า ;
สัตถา เทวะมะนุสสานัง,	เป็นครูผู้สอน ของเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย ;
พุทโธ,	เป็นผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบานด้วยธรรม ;
ภะคะวา,	เป็นผู้มีความจำเริญ จำแนกธรรมสั่งสอนสัตว์ ;

โย อิมัง โลกัง สะเทวะกัง สะมาระกัง สะพ๎รัห๎มะกัง, สัสสะมะณะพ๎ราห๎มะณิง ปะชัง สะเทวะมะนุสสัง สะยัง อะภิญญา สัจฉิกัต๎วา ปะเวเทสิ, พระผู้มีพระภาคเจ้าพระองค์ใด, ได้ทรงทำความดับทุกข์ให้แจ้งด้วยพระปัญญาอันยิ่งเองแล้ว. ทรงสอนโลกนี้ พร้อมทั้งเทวดา, มาร พรหม, และหมู่สัตว์ พร้อมทั้งสมณพราหมณ์, พร้อมทั้งเทวดาและมนุษย์ให้รู้ตาม ;

โย ธัมมัง เทเสสิ,	พระผู้มีพระภาคเจ้าพระองค์ใด, ทรงแสดงธรรมแล้ว ;
อาทิกัล๎ยาณัง,	ไพเราะในเบื้องต้น,
มัชเฌกัล๎ยาณัง,	ไพเราะในท่ามกลาง,
ปะริโยสานะกัล๎ยาณัง,	ไพเราะในที่สุด,

สาตถัง สะพ๎ยัญชะนัง เกวะละปะริปุณณัง ปะริสุทธัง พ๎รัห๎มะจะริยะยัง ปะกาเสสิ, ทรงประกาศพรหมจรรย์ คือแบบแห่งการปฏิบัติอันประเสริฐ บริสุทธิ์ บริบูรณ์ สิ้นเชิง, พร้อมทั้งอรรถะ (คำอธิบาย) พร้อมทั้งพยัญชนะ (หัวข้อ)

ตะมะหัง ภะคะวันตัง อะภิปูชะยามิ, ข้าพเจ้าบูชาอย่างยิ่ง เฉพาะพระผู้มีพระภาคเจ้าพระองค์นั้น ;

ตะมะหัง ภะคะวันตัง สิระสา นะมามิ. ข้าพเจ้านอบน้อมพระผู้มีพระภาคเจ้า พระองค์นั้น ด้วยเศียรเกล้า.

(กราบระลึกพระพุทธคุณ)

(๒. ธัมมาภิถุติ)

(หันทะ มะยัง ธัมมาภิถุติง กะโรมะ เส.)

โย โส ส๎วากขาโต ภะคะวะตา ธัมโม,	พระธรรมนั้นใด, เป็นสิ่งที่พระผู้มีพระภาคเจ้าได้ตรัสไว้ดีแล้ว ;
สันทิฏฐิโก,	เป็นสิ่งที่ผู้ศึกษาและปฏิบัติ พึงเห็นได้ด้วยตนเอง ;
อะกาลิโก,	เป็นสิ่งที่ปฏิบัติได้ และให้ผลได้ ไม่จำกัดกาล ;
เอหิปัสสิโก,	เป็นสิ่งที่ควรกล่าวกะผู้อื่นว่า ท่านจงมาดูเถิด ;
โอปะนะยิโก,	เป็นสิ่งที่ควรน้อมเข้ามาใส่ตัว ;
ปัจจัตตัง เวทิตัพโพ วิญญูหิ,	เป็นสิ่งที่ผู้รู้ก็รู้ได้เฉพาะตน ;
ตะมะหัง ธัมมัง อะภิปูชะยามิ,	ข้าพเจ้าบูชาอย่างยิ่ง เฉพาะพระธรรมนั้น ;
ตะมะหัง ธัมมัง สิระสา นะมามิ.	ข้าพเจ้านอบน้อมพระธรรมนั้น ด้วยเศียรเกล้า

(กราบระลึกพระธรรมคุณ)

(๓. สังฆาภิถุติ)

(หันทะ มะยัง สังฆาภิถุติง กะโรมะ เส.)

โย โส สุปะฏิปันโน ภะคะวะโต สาวะกะสังโฆ, สงฆ์สาวกของพระผู้มีพระภาคเจ้า นั้น หมู่ใด, ปฏิบัติดีแล้ว ;

อุชุปะฏิปันโน ภะคะวะโต สาวะกะสังโฆ, สงฆ์สาวกของพระผู้มีพระภาคเจ้า หมู่ใด, ปฏิบัติตรงแล้ว ;

ญายะปะฏิปันโน ภะคะวะโต สาวะกะสังโฆ, สงฆ์สาวกของพระผู้มีพระภาคเจ้า หมู่ใด, ปฏิบัติเพื่อรู้ธรรมเป็นเครื่องออกจากทุกข์แล้ว ;

สามีจิปะฏิปันโน ภะคะวะโต สาวะกะสังโฆ, สงฆ์สาวกของพระผู้มีพระภาคเจ้า หมู่ใด, ปฏิบัติสมควรแล้ว ;

ยะทิทัง, ได้แก่บุคคลเหล่านี้คือ ;

จัตตาริ ปุริสะยุคานิ อัฏฐะ ปุริสะปุคคะลา, คู่แห่งบุรุษ ๔ คู่, นับเรียงตัวบุรุษได้ ๘ บุรุษ ;[๑]

เอสะ ภะคะวะโต สาวะกะสังโฆ, นั่นแหละ สงฆ์สาวกของพระผู้มีพระภาคเจ้า ;

อาหุเนยโย, เป็นสงฆ์ควรแก่สักการะที่เขานำมาบูชา ;

ปาหุเนยโย, เป็นสงฆ์ควรแก่สักการะที่เขาจัดไว้ต้อนรับ ;

ทักขิเณยโย, เป็นผู้ควรรับทักษิณาทาน ;

อัญชะลีกะระณีโย, เป็นผู้ที่บุคคลทั่วไปควรทำอัญชลี ;

อะนุตตะรัง ปุญญักเขตตัง โลกัสสะ, เป็นเนื้อนาบุญของโลก, ไม่มีนาบุญอื่นยิ่งกว่า ;

ตะมะหัง สังฆัง อะภิปูชะยามิ, ข้าพเจ้าบูชาอย่างยิ่ง เฉพาะพระสงฆ์หมู่นั้น ;

ตะมะหัง สังฆัง สิระสา นะมามิ. ข้าพเจ้านอบน้อมพระสงฆ์หมู่นั้น ด้วยเศียรเกล้า

(กราบระลึกพระสังฆคุณ)

---

๑ สี่คู่คือ โสดาปัตติมรรค โสดาปัตติผล, สกิทาคามิมรรค สกิทาคามิผล, อนาคามิมรรค อนาคามิผล-อรหัตตมรรค อรหัตตผล.

(๔. รตนัตตยัปปณามคาถา)

(หันทะ มะยัง ระตะนัตตะยัปปะณามะคาถาโย เจวะ สังเวคะปะริกิตตะนะปาฐัญจะ ภะณามะ เส.)

พุทโธ สุสุทโธ กะรุณามะหัณณะโว,	พระพุทธเจ้าผู้บริสุทธิ์ มีพระกรุณาดุจห้วงมหรรณพ ;
โยจจันตะสุทธัพพะระญาณะโลจะโน,	พระองค์ใด มีตาคือญาณอันประเสริฐหมดจดถึงที่สุด ;
โลกัสสะ ปาปูปะกิเลสะฆาตะโก,	เป็นผู้ฆ่าเสียซึ่งบาป และอุปกิเลสของโลก ;
วันทามิ พุทธัง อะหะมาทะเรนะ ตัง,	ข้าพเจ้าไหว้พระพุทธเจ้าพระองค์นั้น โดยใจเคารพเอื้อเฟื้อ.
ธัมโม ปะทีโป วิยะ ตัสสะ สัตถุโน,	พระธรรมของพระศาสดา สว่างรุ่งเรืองเปรียบดวงประทีป ;
โย มัคคะปากามะตะเภทะภินนะโก,	จำแนกประเภทคือ มรรค ผล นิพพาน, ส่วนใด
โลกุตตะโร โย จะ ตะทัตถะทีปะโน,	ซึ่งเป็นตัวโลกุตตระ, และส่วนใดที่ชี้แนวแห่งโลกุตตระนั้น ;
วันทามิ ธัมมัง อะหะมาทะเรนะ ตัง,	ข้าพเจ้าไหว้พระธรรมนั้น โดยใจเคารพเอื้อเฟื้อ
สังโฆ สุเขตตาภ์ยะติเขตตะสัญญิโต,	พระสงฆ์เป็นนาบุญอันยิ่งใหญ่กว่านาบุญอันดี ทั้งหลาย ;
โย ทิฏฐะสันโต สุคะตานุโพธะโก,	เป็นผู้เห็นพระนิพพาน, ตรัสรู้ตามพระสุคต, หมู่ใด ;
โลลัปปะหีโน อะริโย สุเมธะโส,	เป็นผู้ละกิเลสเครื่องโลเล เป็นพระอริยเจ้า มีปัญญาดี ;
วันทามิ สังฆัง อะหะมาทะเรนะ ตัง,	ข้าพเจ้าไหว้พระสงฆ์หมู่นั้น โดยใจเคารพเอื้อเฟื้อ.

อิจเจวะเมกันตะภิปูชะเนยยะกัง, วัตถุตตะยัง วันทะยะตาภิสังขะตัง, ปุญญัง มะยา ยัง มะมะ สัพพุปัททะวา, มา โหนตุ เว ตัสสะ ปะภาวะสิทธิยา.

บุญใดที่ข้าพเจ้าผู้ไหว้อยู่ซึ่งวัตถุสาม, คือพระรัตนตรัย อันควรบูชายิ่ง โดยส่วนเดียว, ได้กระทำแล้วเป็นอย่างยิ่งเช่นนี้, ขออุปัททวะ (ความชั่ว) ทั้งหลาย, จงอย่ามีแก่ข้าพเจ้าเลย, ด้วยอำนาจความสำเร็จ อันเกิดจากบุญนั้น.

(๕. สังเวคปริกิตตนปาฐะ)

อิธะ ตะถาคะโต โลเก อุปปันโน,	พระตถาคตเจ้าเกิดขึ้นแล้ว ในโลกนี้ ;
อะระหัง สัมมาสัมพุทโธ,	เป็นผู้ไกลจากกิเลส, ตรัสรู้ชอบได้โดยพระองค์เอง ;
ธัมโม จะ เทสิโต นิยยานิโก,	และพระธรรมที่ทรงแสดง เป็นธรรมเครื่องออกจากทุกข์ ;
อุปะสะมิโก ปะรินิพพานิโก,	เป็นเครื่องสงบกิเลส, เป็นไปเพื่อปรินิพพาน ;
สัมโพธะคามี สุคะตัปปะเวทิโต,	เป็นไปเพื่อความรู้พร้อม, เป็นธรรมที่พระสุคตประกาศ ;
มะยันตัง ธัมมัง สุต๎วา เอวัง ชานามะ :–	พวกเราเมื่อได้ฟังธรรมนั้นแล้ว, จึงได้รู้อย่างนี้ว่า ;
ชาติปิ ทุกขา,	แม้ความเกิดก็เป็นทุกข์ ;
ชะราปิ ทุกขา,	แม้ความแก่ก็เป็นทุกข์ ;
มะระณัมปิ ทุกขัง,	แม้ความตายก็เป็นทุกข์ ;
โสกะปะริเทวะทุกขะโทมะนัสสุปายาสาปิ ทุกขา,	แม้ความโศก ความร่ำไรรำพัน ความไม่สบายกาย ความไม่สบายใจ ความคับแค้นใจก็เป็นทุกข์ ;

อัปปิเยหิ สัมปะโยโค ทุกโข,	ความประสบกับสิ่งไม่เป็นที่รักพอใจ ก็เป็นทุกข์ ;
ปิเยหิ วิปปะโยโค ทุกโข,	ความพลัดพรากจากสิ่งเป็นที่รักที่พอใจ ก็เป็นทุกข์ ;
ยัมปิจฉัง นะ ละภะติ ตัมปิ ทุกขัง,	มีความปรารถนาสิ่งใด ไม่ได้สิ่งนั้น นั่นก็เป็นทุกข์ ;
สังขิตเตนะ ปัญจุปาทานักขันธา ทุกขา,	ว่าโดยย่อ อุปาทานขันธ์ทั้ง ๕ เป็นตัวทุกข์ ;
เสยยะถีทัง,	ได้แก่สิ่งเหล่านี้ คือ :–
รูปูปาทานักขันโธ,	ขันธ์ อันเป็นที่ตั้งแห่งความยึดมั่น คือรูป ;
เวทะนูปาทานักขันโธ,	ขันธ์ อันเป็นที่ตั้งแห่งความยึดมั่น คือเวทนา ;
สัญญูปาทานักขันโธ,	ขันธ์ อันเป็นที่ตั้งแห่งความยึดมั่น คือสัญญา ;
สังขารูปาทานักขันโธ,	ขันธ์ อันเป็นที่ตั้งแห่งความยึดมั่น คือสังขาร ;
วิญญาณูปาทานักขันโธ,	ขันธ์ อันเป็นที่ตั้งแห่งความยึดมั่น คือวิญญาณ ;
เยสัง ปะริญญายะ,	เพื่อให้สาวกกำหนดรอบรู้อุปาทานขันธ์ เหล่านี้เอง,
ธะระมาโน โส ภะคะวา,	จึงพระผู้มีพระภาคเจ้านั้น เมื่อยังทรงพระชนม์อยู่ ;
เอวัง พะหุลัง สาวะเก วิเนติ,	ย่อมทรงแนะนำสาวกทั้งหลาย เช่นนี้เป็นส่วนมาก ;

เอวังภาคา จะ ปะนัสสะ ภะคะวะโต สาวะเกสุ อะนุสาสะนี พะหุลา ปะวัตตะติ, — อนึ่ง คำสั่งสอนของพระผู้มีพระภาคเจ้านั้น ; ย่อมเป็นไปในสาวกทั้งหลาย, ส่วนมาก, มีส่วนคือการจำแนกอย่างนี้ว่า :–

รูปัง อะนิจจัง	รูปไม่เที่ยง ;
เวทะนา อะนิจจา,	เวทนาไม่เที่ยง ;
สัญญา อะนิจจา	สัญญาไม่เที่ยง ;

สังขารา อะนิจจา,	สังขารไม่เที่ยง ;
วิญญาณัง อะนิจจัง,	วิญญาณไม่เที่ยง ;
รูปัง อะนัตตา,	รูปไม่ใช่ตัวตน ;
เวทะนา อะนัตตา,	เวทนาไม่ใช่ตัวตน ;
สัญญา อะนัตตา,	สัญญาไม่ใช่ตัวตน ;
สังขารา อะนัตตา,	สังขารไม่ใช่ตัวตน ;
วิญญาณัง อะนัตตา,	วิญญาณไม่ใช่ตัวตน ;
สัพเพ สังขารา อะนิจจา,	สังขารทั้งหลายทั้งปวง ไม่เที่ยง,
สัพเพ ธัมมา อะนัตตาติ.	ธรรมทั้งหลายทั้งปวง ไม่ใช่ตัวตน ดังนี้.
เต (ตา)[๑] มะยัง โอติณณามหะ,	พวกเราทั้งหลาย เป็นผู้ถูกครอบงำแล้ว ;
ชาติยา,	โดยความเกิด ;
ชะรามะระเณนะ,	โดยความแก่ และความตาย ;
โสเกหิ ปะริเทเวหิ ทุกเขหิ โทมะนัสเสหิ อุปายาเสหิ,	โดยความโศก ความร่ำไรรำพัน ความไม่สบายกาย ความไม่สบายใจ ความคับแค้นใจ ทั้งหลาย ;
ทุกโขติณณา,	เป็นผู้ถูกความทุกข์ หยั่งเอาแล้ว ;
ทุกขะปะเรตา,	เป็นผู้มีความทุกข์ เป็นเบื้องหน้าแล้ว
อัปเปวะนามิมัสสะ เกวะลัสสะ ทุกขักขันธัสสะ อันตะกิริยา ปัญญาเยถาติ.	ทำไฉน การทำที่สุดแห่งกองทุกข์ทั้งสิ้นนี้, จะพึงปรากฏชัดแก่เราได้.
จิระปะรินิพพุตัมปิ ตัง ภะคะวันตัง สะระณัง คะตา,	เราทั้งหลายผู้ถึงแล้วซึ่งพระผู้มีพระภาคเจ้า แม้ปรินิพพานนานแล้ว พระองค์นั้น เป็นสรณะ ;
ธัมมัญจะ สังฆัญจะ,	ถึงพระธรรมด้วย, ถึงพระสงฆ์ด้วย ;

๑. คำที่อยู่ในวงเล็บต่อท้ายเช่นนี้ สำหรับผู้หญิงว่า.

ตัสสะ ภะคะวะโต สาสะนัง ยะถาสะติ ยะถาพะลัง มะนะสิกะโรมะ อะนุปะฏิปัชชามะ, จักทำในใจอยู่ ปฏิบัติตามอยู่ ซึ่งคำสั่งสอนของพระผู้มีพระภาคเจ้านั้นตามสติกำลัง

สา สา โน ปะฏิปัตติ, ขอให้ความปฏิบัตินั้น ๆ ของเราทั้งหลาย ;

อิมัสสะ เกวะลัสสะ ทุกขักขันธัสสะ อันตะกิริยายะ สังวัตตะตุ. จงเป็นไปเพื่อการทำที่สุดแห่งกองทุกข์ ทั้งสิ้นนี้ เทอญ.

(จบคำทำวัตรเช้า)

(สำหรับภิกษุสามเณรสวด)

จิระปะรินิพพุตัมปิ ตัง ภะคะวันตัง อุททิสสะ อะระหันตัง สัมมาสัมพุทธัง,

เราทั้งหลาย อุทิศเฉพาะพระผู้มีพระภาคเจ้า, ผู้ไกลจากกิเลส, ตรัสรู้ชอบได้โดยพระองค์เอง, แม้ปรินิพพานนานแล้ว พระองค์นั้น ;

สัทธา อะคารัสมา อะนะคาริยัง ปัพพะชิตา,

เป็นผู้มีศรัทธา ออกบวชจากเรือน ไม่เกี่ยวข้องด้วยเรือนแล้ว,

ตัสมิง ภะคะวะติ พรัหมะจะริยัง จะรามะ,

ประพฤติอยู่ซึ่งพรหมจรรย์ ในพระผู้มีพระภาคเจ้าพระองค์นั้น,

ภิกขูนัง สิกขาสาชีวะสะมาปันนา ;

ถึงพร้อมด้วยสิกขาและธรรมเป็นเครื่องเลี้ยงชีวิต ของภิกษุทั้งหลาย ;

ตัง โน พรัหมะจะริยัง อิมัสสะ เกวะลัสสะ ทุกขักขันธัสสะ อันตะกิริยายะ สังวัตตะตุ,

ขอให้พรหมจรรย์ของเราทั้งหลายนั้น, จงเป็นไปเพื่อการทำที่สุดแห่งกองทุกข์ทั้งสิ้นนี้ เทอญ.

คำทำวัตรเย็น

(คำบูชาพระ และปุพพภาคนมการ ใช้อย่างเดียวกับคำทำวัตรเช้า)

(๑. พุทธานุสสติ)

(หันทะ มะยัง พุทธานุสสะตินะยัง กะโรมะ เส.)

ตัง โข ปะนะ ภะคะวันตัง เอวัง กัลยาโณ กิตติสัทโท อัพภุคคะโต, — ก็กิตติศัพท์อันงามของพระผู้มีพระภาคเจ้านั้น, ได้ฟุ้งไปแล้วอย่างนี้ว่า :–

อิติปิ โส ภะคะวา,	เพราะเหตุอย่างนี้ ๆ พระผู้มีพระภาคเจ้านั้น ;
อะระหัง,	เป็นผู้ไกลจากกิเลส ;
สัมมาสัมพุทโธ,	เป็นผู้ตรัสรู้ชอบได้โดยพระองค์เอง ;
วิชชาจะระณะสัมปันโน,	เป็นผู้ถึงพร้อมด้วยวิชชาและจรณะ ;
สุคะโต,	เป็นผู้ไปแล้วด้วยดี ;
โลกะวิทู,	เป็นผู้รู้โลกอย่างแจ่มแจ้ง
อะนุตตะโร ปุริสะทัมมะสาระถิ,	เป็นผู้สามารถฝึกบุรุษที่สมควรฝึกได้อย่างไม่มีใครยิ่งกว่า ;
สัตถา เทวะมะนุสสานัง,	เป็นครูผู้สอน ของเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย ;
พุทโธ,	เป็นผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบานด้วยธรรม ;
ภะคะวา ติ.	เป็นผู้มีความจำเริญ จำแนกธรรมสั่งสอนสัตว์ดังนี้.

(๒. พุทธาภิคีติ)

(หันทะ มะยัง พุทธาภิคีติง กะโรมะ เส.)

พุทธ์วาระหันตะวะระตาทิคุณาภิยุตโต, — พระพุทธเจ้าประกอบด้วยคุณ มีความประเสริฐแห่งอรหันตคุณ เป็นต้น ;

สุทธาภิญาณะกะรุณาหิ สะมาคะตัตโต, มีพระองค์อันประกอบด้วยพระญาณ และ
พระกรุณาอันบริสุทธิ์ ;
โพเธสิ โย สุชะนะตัง กะมะลังวะ สูโร, พระองค์ใด ทรงกระทำชนที่ดีให้เบิกบาน
ดุจอาทิตย์ทำบัวให้บาน ;
วันทามะหัง ตะมะระณัง สิระสา ชิเนนทัง. ข้าพเจ้าไหว้พระชินสีห์ ผู้ไม่มีกิเลส
พระองค์นั้น ด้วยเศียรเกล้า.
พุทโธ โย สัพพะปาณีนัง สะระณัง เขมะมุตตะมัง, พระพุทธเจ้าพระองค์ใด เป็น
สรณะอันเกษมสูงสุด ของสัตว์ทั้งหลาย ;
ปะฐะมานุสสะติฏฐานัง วันทามิ ตัง สิเรนะหัง, ข้าพเจ้าไหว้พระพุทธเจ้าพระองค์นั้น
อันเป็นที่ตั้งแห่งความระลึก องค์ที่หนึ่ง ด้วยเศียรเกล้า ;
พุทธัสสาหัส์มิ ทาโส (ทาสี) วะ พุทโธ เม สามิกิสสะโร, ข้าพเจ้าเป็นทาสของพระ
พุทธเจ้า, พระพุทธเจ้าเป็นนาย มีอิสระเหนือข้าพเจ้า ;
พุทโธ ทุกขัสสะ ฆาตา จะ วิธาตา จะ หิตัสสะ เม, พระพุทธเจ้าเป็นเครื่องกำจัด
ทุกข์ และทรงไว้ซึ่งประโยชน์ แก่ข้าพเจ้า ;
พุทธัสสาหัง นิยยาเทมิ สะรีรัญชีวิตัญจิทัง, ข้าพเจ้ามอบกายถวายชีวิตนี้ แด่พระ
พุทธเจ้า ;
วันทันโตหัง (ตีหัง) จะริสสามิ พุทธัสเสวะ สุโพธิตัง, ข้าพเจ้าผู้ไหว้อยู่จักประพฤติ
ตาม ซึ่งความตรัสรู้ดีของพระพุทธเจ้า ;
นัตถิ เม สะระณัง อัญญัง พุทโธ เม สะระณัง วะรัง, สรณะอื่นของข้าพเจ้าไม่มี,
พระพุทธเจ้าเป็นสรณะอันประเสริฐของข้าพเจ้า ;
เอเตนะ สัจจะวัชเชนะ วัฑเฒยยัง สัตถุสาสะเน, ด้วยการกล่าวคำสัจนี้ ข้าพเจ้า
พึงเจริญในพระศาสนา ของพระศาสดา ;
พุทธัง เม วันทะมาเนนะ (วันทะมานายะ) ยัง ปุญญัง ปะสุตัง อิธะ, ข้าพเจ้า
ผู้ไหว้อยู่ซึ่งพระพุทธเจ้า ได้ขวนขวายบุญใด ในบัดนี้ ;
สัพเพปิ อันตะรายา เม มาเหสุง ตัสสะ เตชะสา. อันตรายทั้งปวง อย่าได้มีแก่
ข้าพเจ้า ด้วยเดชแห่งบุญนั้น.

กาเยนะ วาจายะ วะ เจตะสา วา, ด้วยกายก็ดี ด้วยวาจาก็ดี ด้วยใจก็ดี;
พุทเธ กุกัมมัง ปะกะตัง มะยา ยัง, กรรมน่าติเตียนอันใด ที่ข้าพเจ้ากระทำแล้ว ในพระพุทธเจ้า;
พุทโธ ปะฏิคคัณ์หะตุ อัจจะยันตัง. ขอพระพุทธเจ้า จงงดซึ่งโทษล่วงเกินอันนั้น;
กาลันตะเร สังวะริตุง วะ พุทเธ. เพื่อการสำรวมระวัง ในพระพุทธเจ้า ในกาลต่อไป.[๑]

(๓. ธัมมานุสสติ)
(หันทะ มะยัง ธัมมานุสสะตินะยัง กะโรมะ เส.)

ส์วากขาโต ภะคะวะตา ธัมโม, พระธรรม เป็นสิ่งที่พระผู้มีพระภาคเจ้าได้ตรัสไว้ดีแล้ว;
สันทิฏฐิโก, เป็นสิ่งที่ผู้ศึกษาและปฏิบัติ พึงเห็นได้ด้วยตนเอง;
อะกาลิโก, เป็นสิ่งที่ปฏิบัติได้ และให้ผลได้ ไม่จำกัดกาล;
เอหิปัสสิโก, เป็นสิ่งที่ควรกล่าวกะผู้อื่นว่า ท่านจงมาดูเถิด;
โอปะนะยิโก, เป็นสิ่งที่ควรน้อมเข้ามาใส่ตัว;
ปัจจัตตัง เวทิตัพโพ วิญญูหี ติ. เป็นสิ่งที่ผู้รู้ก็รู้ได้เฉพาะตน ดังนี้.

(๔. ธัมมาภิคีติ)
(หันทะ มะยัง ธัมมาภิคีติง กะโรมะ เส.)

ส์วากขาตะตาทิคุณะโยคะวะเสนะ เสยโย, พระธรรม เป็นสิ่งที่ประเสริฐเพราะประกอบด้วยคุณ คือความที่พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสไว้ดีแล้ว เป็นต้น;

---

๑. บทขอให้งดโทษนี้ มิได้เป็นการขอล้างบาป, เป็นเพียงการเปิดเผยตัวเอง : และคำว่าโทษในที่นี้มิได้หมายถึงกรรม : หมายเพียงโทษเล็กน้อยซึ่งเป็น "ส่วนตัว" ระหว่างกันที่พึงอโหสิกันได้. การขอขมาชนิดนี้สำเร็จผลได้ในเมื่อผู้ขอตั้งใจทำจริง ๆ, และเป็นเพียงศีลธรรม หรือสิ่งที่ควรประพฤติ.

โย มัคคะปากะปะริยัตติวิโมกขะเภโท, เป็นธรรมอันจำแนกเป็น มรรค ผล ปริยัติ และนิพพาน ;

ธัมโม กุโลกะปะตะนา ตะทะธาริธารี, เป็นธรรมทรงไว้ซึ่งผู้ทรงธรรม จากการตกไปสู่โลกที่ชั่ว ;

วันทามะหัง ตะมะหะรัง วะระธัมมะเมตัง. ข้าพเจ้าไหว้พระธรรมอันประเสริฐนั้น อันเป็นเครื่องขจัดเสียซึ่งความมืด ;

ธัมโม โย สัพพะปาณีนัง สะระณัง เขมะมุตตะมัง, พระธรรมใด เป็นสรณะอันเกษมสูงสุด ของสัตว์ทั้งหลาย ;

ทุติยานุสสะติฏฐานัง วันทามิ ตัง สะเรนะหัง, ข้าพเจ้าไหว้พระธรรมนั้น อันเป็นที่ตั้งแห่งความระลึก องค์ที่สอง ด้วยเศียรเกล้า ;

ธัมมัสสาหัสมิ ทาโส (ทาสี) วะ ธัมโม เม สามิกิสสะโร, ข้าพเจ้าเป็นทาสของพระธรรม, พระธรรมเป็นนาย มีอิสระเหนือข้าพเจ้า;

ธัมโม ทุกขัสสะ ฆาตา จะ วิธาตา จะ หิตัสสะ เม, พระธรรมเป็นเครื่องกำจัดทุกข์ และทรงไว้ซึ่งประโยชน์แก่ข้าพเจ้า ;

ธัมมัสสาหัง นิยยาเทมิ สะรีรัญชีวิตัญจิทัง, ข้าพเจ้ามอบกายถวายชีวิตนี้ แด่พระธรรม ;

วันทันโตหัง (ตีหัง) จะริสสามิ ธัมมัสเสวะ สุธัมมะตัง, ข้าพเจ้าผู้ไหว้อยู่จักประพฤติตาม ซึ่งความเป็นธรรมดีของพระธรรม ;

นัตถิ เม สะระณัง อัญญัง ธัมโม เม สะระณัง, วะรัง, สรณะอื่นของข้าพเจ้าไม่มี, พระธรรมเป็นสรณะอันประเสริฐของข้าพเจ้า ;

เอเตนะ สัจจะวัชเชนะ วัฑเฒยยัง สัตถุสาสะเน, ด้วยการกล่าวคำสัจนี้ ข้าพเจ้าพึงเจริญในพระศาสนา ของพระศาสดา ;

ธัมมัง เม วันทะมาเนนะ (วันทะมานายะ) ยัง ปุญญัง ปะสุตัง อิธะ, ข้าพเจ้าผู้ไหว้อยู่ซึ่งพระธรรม ได้ขวนขวายบุญใด ในบัดนี้;

สัพเพปิ อันตะรายา เม มาเหสุง ตัสสะ เตชะสา. อันตรายทั้งปวง อย่าได้มีแก่ข้าพเจ้า ด้วยเดชแห่งบุญนั้น.

กาเยนะ วาจายะ วะ เจตะสา วา, ด้วยกายก็ดี ด้วยวาจาก็ดี ด้วยใจก็ดี ;
ธัมเม กุกัมมัง ปะกะตัง มะยา ยัง, กรรมน่าติเตียนอันใด ที่ข้าพเจ้ากระทำแล้วในพระธรรม ;
ธัมโม ปะฏิคคัณ์หะตุ อัจจะยันตัง, ขอพระธรรม จงงดซึ่งโทษล่วงเกินอันนั้น ;
กาลันตะเร สังวะริตุง วะ ธัมเม. เพื่อการสำรวมระวัง ในพระธรรมในกาลต่อไป.

(๕. สังฆานุสสติ)

(หันทะ มะยัง สังฆานุสสะตินะยัง กะโรมะ เส.)

สุปะฏิปันโน ภะคะวะโต สาวะกะสังโฆ, สงฆ์สาวกของพระผู้มีพระภาคเจ้า หมู่ใดปฏิบัติดีแล้ว ;
อุชุปะฏิปันโน ภะคะวะโต สาวะกะสังโฆ, สงฆ์สาวกของพระผู้มีพระภาคเจ้า หมู่ใดปฏิบัติตรงแล้ว ;
ญายะปะฏิปันโน ภะคะวะโต สาวะกะสังโฆ, สงฆ์สาวกของพระผู้มีพระภาคเจ้า หมู่ใดปฏิบัติเพื่อรู้ธรรมเป็นเครื่องออกจากทุกข์แล้ว ;
สามีจิปะฏิปันโน ภะคะวะโต สาวะกะสังโฆ, สงฆ์สาวกของพระผู้มีพระภาคเจ้า หมู่ใดปฏิบัติสมควรแล้ว ;
ยะทิทัง, ได้แก่บุคคลเหล่านี้คือ ;
จัตตาริ ปุริสะยุคานิ อัฏฐะ ปุริสะปุคคะลา, คู่แห่งบุรุษ ๔ คู่, นับเรียงตัวบุรุษ ได้ ๘ บุรุษ ;
เอสะ ภะคะวะโต สาวะกะสังโฆ, นั่นแหละ สงฆ์สาวกของพระผู้มีพระภาคเจ้า ;
อาหุเนยโย, เป็นสงฆ์ควรแก่สักการะที่เขานำมาบูชา ;
ปาหุเนยโย, เป็นสงฆ์ควรแก่สักการะที่เขาจัดไว้ต้อนรับ ;
ทักขิเณยโย, เป็นผู้ควรรับทักษิณาทาน ;
อัญชะลีกะระณีโย, เป็นผู้ที่บุคคลทั่วไปควรทำอัญชลี ;
อะนุตตะรัง ปุญญักเขตตัง โลกัสสา ติ. เป็นเนื้อนาบุญของโลก ไม่มีนาบุญอื่นยิ่งกว่าดังนี้

(๖. สังฆาภิคีติ)

(หันทะ มะยัง สังฆาภิคีติง กะโรมะ เส.)

สัทธัมมะโช สุปะฏิปัตติคุณาทิยุตโต, พระสงฆ์ที่เกิดโดยพระสัทธรรม ประกอบด้วยคุณมีความปฏิบัติดีเป็นต้น ;

โยฏฐัพพิโธ อะริยะปุคคะละสังฆะเสฏโฐ, เป็นหมู่แห่งพระอริยบุคคลอันประเสริฐแปดจำพวก ;

สีลาทิธัมมะปะวะราสะยะกายะจิตโต, มีกายและจิต อันอาศัยธรรมมีศีลเป็นต้น อันบวร ;

วันทามะหัง ตะมะริยานะคะณัง สุสุทธัง. ข้าพเจ้าไหว้หมู่แห่งพระอริยเจ้าเหล่านั้นอันบริสุทธิ์ด้วยดี.

สังโฆ โย สัพพะปาณีนัง สะระณัง เขมะมุตตะมัง, พระสงฆ์ หมู่ใด เป็นสรณะอันสูงสุด ของสัตว์ทั้งหลาย ;

ตะติยานุสสะติฏฐานัง วันทามิ ตัง สิเรนะหัง, ข้าพเจ้าไหว้พระสงฆ์หมู่นั้น อันเป็นที่ตั้งแห่งความระลึก องค์ที่สาม ด้วยเศียรเกล้า ;

สังฆัสสาหัสมิ ทาโส (ทาสี) วะ สังโฆ เม สามิกิสสะโร, ข้าพเจ้าเป็นทาสของพระสงฆ์, พระสงฆ์เป็นนาย มีอิสระเหนือข้าพเจ้า;

สังโฆ ทุกขัสสะ ฆาตา จะ วิธาตา จะ หิตัสสะ เม, พระสงฆ์เป็นเครื่องกำจัดทุกข์และทรงไว้ซึ่งประโยชน์แก่ข้าพเจ้า ;

สังฆัสสาหัง นิยยาเทมิ สะรีรัญชีวิตัญจิทัง, ข้าพเจ้ามอบกายถวายชีวิตนี้ แด่พระสงฆ์

วันทันโตหัง (ตีหัง) จะริสสามิ สังฆัสโสปะฏิปันนะตัง, ข้าพเจ้าผู้ไหว้อยู่จักประพฤติตาม ซึ่งความปฏิบัติดีของพระสงฆ์ ;

นัตถิ เม สะระณัง อัญญัง สังโฆ เม สะระณัง วะรัง, สรณะอื่นของข้าพเจ้าไม่มี พระสงฆ์เป็นสรณะอันประเสริฐของข้าพเจ้า ;

เอเตนะ สัจจะวัชเชนะ วัฑเฒยยัง สัตถุสาสะเน, ด้วยการกล่าวคำสัจนี้ ข้าพเจ้าพึงเจริญในพระศาสนา ของพระศาสดา ;

สังฆัง เม วันทะมาเนนะ (วันทะมานายะ) ยัง ปุญญัง ปะสุตัง อิธะ, ข้าพเจ้าผู้ไหว้อยู่ซึ่งพระสงฆ์ ได้ขวนขวายบุญใด ในบัดนี้;

สัพเพปิ อันตะรายา เม มาเหสุง ตัสสะ เตชะสา. อันตรายทั้งปวง อย่าได้มีแก่ข้าพเจ้า ด้วยเดชแห่งบุญนั้น.

กาเยนะ วาจายะ วะ เจตะสา วา, ด้วยกายก็ดี ด้วยวาจาก็ดี ด้วยใจก็ดี;

สังเฆ กุกัมมัง ปะกะตัง มะยา ยัง, กรรมน่าติเตียนอันใด ที่ข้าพเจ้ากระทำแล้ว ในพระสงฆ์ ;

สังโฆ ปะฏิคคัณ์หะตุ อัจจะยันตัง, ขอพระสงฆ์ จงงดซึ่งโทษล่วงเกินอันนั้น;

กาลันตะเร สังวะริตุง วะ สังเฆ, เพื่อการสำรวมระวัง ในพระสงฆ์ ในกาลต่อไป.

(จบคำทำวัตรเย็น)

โอวาทปาติโมกขคาถา

(หันทะ มะยัง โอวาทะปาติโมกขะคาถาโย ภะณามะ เส.)

สัพพะปาปัสสะ อะกะระณัง, การไม่ทำบาปทั้งปวง ;

กุสะลัสสูปะสัมปะทา, การทำกุศลให้ถึงพร้อม ;

สะจิตตะปะริโยทะปะนัง, การชำระจิตของตนให้ขาวรอบ ;

เอตัง พุทธานะ สาสะนัง. ธรรม ๓ อย่างนี้ เป็นคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าทั้งหลาย ;

ขันตี ปะระมัง ตะโป ตีติกขา, ขันติ คือความอดกลั้น เป็นธรรมเครื่องเผากิเลสอย่างยิ่ง ;

นิพพานัง ปะระมัง วะทันติ พุทธา, ผู้รู้ทั้งหลาย กล่าวพระนิพพานว่าเป็นธรรมอันยิ่ง ;
นะ หิ ปัพพะชิโต ปะรูปะฆาตี, ผู้กำจัดสัตว์อื่นอยู่ ไม่ชื่อว่าเป็นบรรพชิตเลย ;
สะมะโณ โหติ ปะรัง วิเหฐะยันโต. ผู้ทำสัตว์อื่นให้ลำบากอยู่ ไม่ชื่อว่าเป็นสมณะเลย
อะนูปะวาโท อะนูปะฆาโต, การไม่พูดร้าย, การไม่ทำร้าย ;
ปาติโมกเข จะ สังวะโร, การสำรวมในปาติโมกข์ ;
มัตตัญญุตา จะ ภัตตัสมิง, ความเป็นผู้รู้ประมาณในการบริโภค ;
ปันตัญจะ สะยะนาสะนัง, การนอน การนั่ง ในที่อันสงัด ;
อะธิจิตเต จะ อาโยโค, ความหมั่นประกอบในการทำจิตให้ยิ่ง ;
เอตัง พุทธานะ สาสะนัง. ธรรม ๖ อย่างนี้ เป็นคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าทั้งหลาย.

ปัจฉิมพุทโธวาทปาฐะ

(หันทะ มะยัง ปัจฉิมะพุทโธวาทะปาฐัง ภะณามะ เส.)

หันทะทานิ ภิกขะเว อามันตะยามิ โว, ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ; บัดนี้, เราขอเตือนท่านทั้งหลายว่า :–
วะยะธัมมา สังขารา, สังขารทั้งหลาย มีความเสื่อมไปเป็นธรรมดา ;
อัปปะมาเทนะ สัมปาเทถะ, ท่านทั้งหลาย, จงทำความไม่ประมาทให้ถึงพร้อมเถิด.
อะยัง ตะถาคะตัสสะ ปัจฉิมา วาจา. นี้เป็นพระวาจามีในครั้งสุดท้าย ของพระตถาคตเจ้า.

บทพิจารณาสังขาร

(ทุกเวลาทำวัตรเช้าและก่อนเข้านอน)

สัพเพ สังขารา อะนิจจา, สังขารคือร่างกายจิตใจ, และรูปธรรมนามธรรมทั้งหมดทั้งสิ้น, มันไม่เที่ยง ; เกิดขึ้นแล้วดับไป มีแล้วหายไป.

สัพเพ สังขารา ทุกขา, สังขารคือร่างกายจิตใจ, และรูปธรรมนามธรรม ทั้งหมดทั้งสิ้น, มันเป็นทุกข์ทนยาก; เพราะเกิดขึ้นแล้ว, แก่ เจ็บตายไป.

สัพเพ ธัมมา อะนัตตา, สิ่งทั้งหลายทั้งปวง, ทั้งที่เป็นสังขารและมิใช่สังขาร ทั้งหมดทั้งสิ้น, ไม่ใช่ตัวไม่ใช่ตน; ไม่ควรถือว่าเรา ว่าของเรา ว่าตัวว่าตนของเรา.

อะธุวัง ชีวิตัง,	ชีวิตเป็นของไม่ยั่งยืน;
ธุวัง มะระณัง,	ความตายเป็นของยั่งยืน;
อะวัสสัง มะยา มะริตัพพัง,	อันเราจะพึงตายเป็นแท้;
มะระณะปะริโยสานัง เม ชีวิตัง,	ชีวิตของเรา มีความตาย เป็นที่สุดรอบ;
ชีวิตัง เม อะนิยะตัง,	ชีวิตของเรา เป็นของไม่เที่ยง;
มะระณัง เม นิยะตัง,	ความตายของเรา เป็นของเที่ยง
วะตะ,	ควรที่จะสังเวช;
อะยัง กาโย,	ร่างกายนี้;
อะจิรัง,	มิได้ตั้งอยู่นาน;
อะเปตะวิญญาโณ,	ครั้นปราศจากวิญญาณ;
ฉุฑโฑ,	อันเขาทิ้งเสียแล้ว;
อะธิเสสสะติ,	จักนอนทับ;
ปะฐะวิง,	ซึ่งแผ่นดิน;
กะลิงคะรัง อิวะ,	ประดุจดังว่าท่อนไม้และท่อนฟืน
นิรัตถัง,	หาประโยชน์มิได้.

หมายเหตุ :– *บทพิจารณานี้เป็นของเก่า แต่ได้แก้ไขคำแปลของบทที่ว่า สัพเพ ธัมมา อะนัตตา ซึ่งยังผิดพลาดอยู่ โดยที่แปลคำว่า ธัมมา เท่ากับคำว่า สังขาร, ซึ่งผิดหลักธรรมและเป็นไปไม่ได้, จึงได้แก้ไขเสียใหม่ ตามที่ปรากฏอยู่นั้น.*

กรวดน้ำตอนเย็น

อุททิสสนาธิฏฐานคาถา

(หันทะ มะยัง อุททิสสะนาธิฏฐานะคะถาโย ภะณามะ เส.)

บทที่ ๑

อิมินา ปุญญะกัมเมนะ	ด้วยเหตุนี้ อุทิศให้
อุปัชฌายา คุณุตตะรา	อุปัชฌาย์ ผู้เลิศคุณ
อาจะริยูปะการา จะ	และอาจารย์ ผู้เกื้อหนุน
มาตาปิ จะ ญาตะกา	ทั้งพ่อแม่ และปวงญาติ
สุริโย จันทิมา ราชา	สูรย์จันทร์ และราชา
คุณะวันตา นะราปิ จะ	ผู้ทรงคุณ หรือสูงชาติ
พรัหมะมารา จะ อินทา จะ	พรหมมาร และอินทราช
โลกะปาลา จะ เทวะตา	ทั้งทวยเทพ และโลกบาล
ยะโม มิตตา มะนุสสา จะ	ยมราช มนุษย์มิตร
มัชฌัตตา เวริกาปิ จะ	ผู้เป็นกลาง ผู้จองผลาญ
สัพเพ สัตตา สุขี โหนตุ	ขอให้ เป็นสุขศานติ์ ทุกทั่วหน้า อย่าทุกข์ทน
ปุญญานิ ปะกะตานิ เม	บุญผอง ที่ข้าทำ จงช่วยอำนวยศุภผล
สุขัง จะ ติวิธัง เทนตุ	ให้สุข สามอย่างล้น
ขิปปัง ปาเปถะ โวมะตัง	ให้ลุถึง นิพพานพลัน[๑]

บทที่ ๒

เย เกจิ ขุททะกา ปาณา	สัตว์เล็ก ทั้งหลายใด
มะหันตาปิ มะยา หะตา	ทั้งสัตว์ใหญ่ เราห้ำหั่น
เย จาเนเก ปะมาเทนะ	มิใช่น้อย เพราะเผลอผลัน

---

๑. ถ้าจะว่าเพียงเท่านี้ ไม่ว่าต่อไปอีก ให้เปลี่ยน "นิพพานพลัน" เป็น "นิพพานเทอญ."

กายะวาจามะเนเหวะ	ทางกายา วาจาจิต
ปุญญัง เม อะนุโมทันตุ	จงอนุโมทนากุศล
คัณ์หันตุ ผะละมุตตะมัง	ถือเอาผล อันอุกฤษฏ์
เวรา โน เจ ปะมุญจันตุ	ถ้ามีเวร จงเปลื้องปลิด
สัพพะโทสัง ขะมันตุ เม	อดโทษข้า อย่าผูกไว้[๑]

บทที่ ๓

ยังกิญจิ กุสะลัง กัมมัง	กุศลกรรม อย่างใดหนึ่ง
กัตตัพพัง กิริยัง มะมะ	เป็นกิจซึ่ง ควรฝักใฝ่
กาเยนะ วาจามะนะสา	ด้วยกาย วาจาใจ
ติทะเส สุคะตัง กะตัง	เราทำแล้ว เพื่อไปสวรรค์
เย สัตตา สัญญิโน อัตถิ	สัตว์ใด มีสัญญา
เย จะ สัตตา อะสัญญิโน	หรือหาไม่ เป็นอสัญญ์
กะตัง ปุญญะผะลัง มัย์หัง	ผลบุญ ข้าทำนั้น
สัพเพ ภาคี ภะวันตุ เต	ทุก ๆ สัตว์ จงมีส่วน
เย ตัง กะตัง สุวิทิตัง	สัตว์ใดรู้ ก็เป็นอัน
ทินนัง ปุญญะผะลัง มะยา	ว่าข้าให้ แล้วตามควร
เย จะ ตัตถะ นะ ชานันติ	สัตว์ใด มิรู้ถ้วน
เทวา คันต์วา นิเวทะยุง	ขอเทพเจ้า จงเล่าขาน
สัพเพ โลกัม์หิ เย สัตตา	ปวงสัตว์ ในโลกีย์
ชีวันตาหาระเหตุกา	มีชีวิต ด้วยอาหาร
มะนุญญัง โภชะนัง สัพเพ	จงได้ โภชน์สำราญ
ละภันตุ มะมะ เจตะสา	ตามเจตนา ข้าอาณัติ[๒]

---

๑. ถ้าจะหยุดว่าเพียงเท่านี้ ให้เปลี่ยน "อย่าผูกไว้" เป็น "ทั่วหน้าเทอญ."

๒. ถ้าจะหยุดว่าเพียงเท่านี้ ให้เปลี่ยน "ข้าอาณัติ" เป็น "ของข้าเทอญ"

บทที่ ๔

อิมินา ปุญญะกัมเมนะ	ด้วยบุญนี้ ที่เราทำ
อิมินา อุททิเสนะ จะ	และอุทิศ ให้ปวงสัตว์
ขิปปาหัง สุลละเภ เจวะ	เราพลันได้ ซึ่งการตัด
ตัณหุปาทานะเฉทะนัง	ตัวตัณหา อุปาทาน
เย สันตาเน หินา ธัมมา	สิ่งชั่ว ในดวงใจ
ยาวะ นิพพานะโต มะมัง	กว่าเราจะ ถึงนิพพาน
นัสสันตุ สัพพะทา เยวะ	มลายสิ้น จากสันดาน
ยัตถะ ชาโต ภะเว ภะเว	ทุก ๆ ภพ ที่เราเกิด
อุชุจิตตัง สะติปัญญา	มีจิตตรง และสติ ทั้งปัญญา อันประเสริฐ
สัลเลโข วิริยัมหินา	พร้อมทั้ง ความเพียรเลิศ เป็นเครื่องขูด กิเลสหาย
มารา ละภันตุ โนกาสัง	โอกาส อย่าพึงมี แก่หมู่มาร สิ้นทั้งหลาย
กาตุญจะ วิริเยสุ เม	เป็นช่อง ประทุษร้าย ทำลายล้าง ความเพียรจม
พุทธาธิปะวะโร นาโถ	พระพุทธผู้ บวรนาถ
ธัมโม นาโถ วะรุตตะโม	พระธรรมที่ พึ่งอุดม
นาโถ ปัจเจกะพุทโธ จะ	พระปัจเจ–กะพุทธสม–
สังโฆ นาโถตตะโร มะมัง	ทบพระสงฆ์ ที่พึ่งผยอง
เตโสตตะมานุภาเวนะ	ด้วยอา–นุภาพนั้น
มาโรกาสัง ละภันตุ มา	ขอหมู่มาร อย่าได้ช่อง
ทะสะปุญญานุภาเวนะ	ด้วยเดชบุญ ทั้งสิบป้อง
มาโรกาสัง ละภันตุ มา	อย่าเปิดโอ–กาสแก่มาร (เทอญ)

๑. ถ้าจะหยุดว่าเพียงเท่านี้ ให้เปลี่ยน "ข้าอาณัติ" เป็น "ของข้าเทอญ".

รายนามผู้ร่วมบริจาคพิมพ์หนังสือ

---

๑. คุณเริ่ม – คุณเฉลา ผ่องแผ้ว
๒. คุณแนบ – ม.ล. ประสาทศรี ผ่องแผ้ว
๓. คุณสมพงษ์ – คุณสำรวย บุญเลิศ
๔. คุณไพโรจน์ – คุณอำนวย โสพรรณรัตน์
๕. คุณสมไชย – คุณอาภรณ์ สวัสดิสาร
๖. นายแพทย์ชลัท – แพทย์หญิงสุรางค์ ผ่องแผ้ว
๗. นางกิมจันทน์ (แสวง) ผ่องแผ้ว
๘. นายผัน ผ่องแผ้ว
๙. นายแพทย์วิทยา – คุณสารภี สุรทัตต์
๑๐. นางสาวปราณีต ผ่องแผ้ว
๑๑. นางสาวเบญจวรรณ ผ่องแผ้ว
๑๒. นายไชยณรงค์ ผ่องแผ้ว
๑๓. นายรัชฎา ผ่องแผ้ว และภรรยา
๑๔. นายประณต ผ่องแผ้ว และภรรยา
๑๕. นายปาลิต ผ่องแผ้ว
๑๖. น.อ. ทนง – คุณอนุชศจี โสมนันท์
๑๗. คุณคิดสม ผ่องแผ้ว และภรรยา
๑๘. นางสาวจุรีรัตน์ ผ่องแผ้ว
๑๙. นายอนุพงษ์ – นางสอ้ง ผ่องแผ้ว
๒๐. นายวิชชุพงษ์ ผ่องแผ้ว
๒๑. นางสาวธรรมพร ผ่องแผ้ว

๒๒. เด็กหญิงบียารัตน์ ผ่องแผ้ว

๒๓. นายประโพธ – นางเกษร กาญจนภักดิ์

๒๔. นายวิโรจน์ ผ่องแผ้ว และภรรยา

๒๕. นายประไพ กาญจนภักดิ์ และภรรยา

๒๖. นายอารมณ์ – นางสนธิจิตร จันทรชิต

๒๗. นายมีชัย ผ่องแผ้ว และภรรยา

๒๘. นายกวี – นางเตือนใจ สังฆโต

๒๙. จ.อ. พิณ เดชพรหม และภรรยา

๓๐. นายเจตน์ – นางมณฑา ศุภจำบียา

๓๑. นางสุกานดา สงวนวงษ์

๓๒. นายชัยสิทธิ – นางประภา ขวัญเกื้อ

๓๓. คุณอรุณ ยุกตะนันท์

๓๔. คุณนิพนธ์–คุณราณี เชนโยทิน

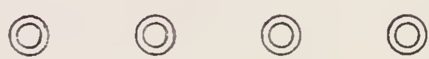
๓๕. คุณวีระศักดิ์ นิเวศน์วรชัย

๓๖. คุณชาลี นิเวศน์วรชัย

๓๗. คณะพุทธบริษัท และ ศิษยานุศิษย์ วัดมงคลเทพาราม (ปากน้ำ) หาดใหญ่

◉ พฤษภกาสร อีกกุญชรอันปลดปลง
โททนต์เสน่งคง สำคัญหมายในกายมี
นรชาติวางวาย มลายสิ้นทั้งอินทรีย์
สถิตทั่วแต่ชั่วดี ประดับไว้ในโลกา

พิมพ์ที่ :

โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วัดมหาธาตุ ท่าพระจันทร์ กท. ๑๐๒๐๐

โทร. ๒๒๑๘๘๙๒, ๒๒๔๘๒๑๔